

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Viktor Jiráček

„Podívám se a vidím“

Konceptualizace pojmu pornografie

Bakalářská práce

Praha 2015

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Viktor Jiráček

„Podívám se a vidím“

Konceptualizace pojmu pornografie

Bakalářská práce

Vedoucí práce: **PhDr. Václav Hájek, Ph.D.**

Praha 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26. června 2015

Viktor Jiráček .....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Václavu Hájkovi, Ph.D. za odborné vedení práce a také za inspiraci a lidský přístup.

Poděkování patří rovněž účastnicím a účastníkům výzkumu za jejich ochotu podílet se na tak citlivém tématu.

V neposlední řadě chci také poděkovat své rodině za podporu a trpělivost.

Abstrakt

Bakalářská práce – „*Podívám se a vidím*“. *Konceptualizace pojmu pornografie* – postihuje aktuální problematiku vnímání a konceptualizace fenoménu pornografie.

Teoretická část se zabývá historickým vývojem fenoménu pornografie v rámci židovsko-křesťanské kultury. Vyzdvihuje zde klíčové momenty historie ve způsobu vnímání sexuálně explicitních materiálů. Rovněž prezentuje soudobé definice spolu s jejich limity.

Praktická část se metodou polostrukturovaných rozhovorů s deseti respondenty (18 – 24 let), mužského i ženského pohlaví, snaží podrobně osvětlit, jak jednotlivé osoby konceptualizují pornografii. K tomu přispívají i další dílčí otázky, které se zaměřují na osobní zkušenost a vnímání tohoto fenoménu. Tato data mají pomoci osvětlit problematiku vnímání a konceptualizování pornografie.

Abstract

Bachelor's thesis – „*I know when I see it*“. *Conceptualization of the term "pornography"* – dealing with current issues in the perception of the phenomenon of pornography.

The theoretical part explains the historical background of the phenomenon within the Jewish and the Christian cultures. It emphasizes the key moments in history in terms of the way that sexually explicit materials are perceived. At the same time it presents contemporary definitions along with their limitations.

The practical part, through the method of semi-structured interviews with ten various respondents (18 – 24 years old), male and female, attempts to go into detail and explain the individual approach to pornography. Contributing questions aim to inquire about personal experience and the individual perception of the phenomenon. This data is gathered to help understand the issues in the perception and conceptualization of pornography

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Teoretická část	10
2. 1 Kulturní konstrukt	10
2. 2 Historie	13
2. 2. 1 Antické vykopávky.....	13
2. 2. 2 Umění pod křesťanským patronátem	18
2. 2. 3 Tisk	22
2. 2. 4 Fotografie	27
2. 2. 5 Film.....	31
2. 2. 6 Pornografie pro každého.....	35
2. 3 Přehled současných přístupů k definici pornografie	37
2. 3. 1 Pornografie jako prostředek k vydělávání peněz.....	37
2. 3. 2 Pornografie jako druh „špatného“ umění	38
2. 3. 3 Pornografie jako zobrazování mužů a žen coby sexuálních objektů.....	39
2. 3. 4 Pornografie jako forma obscenity	39
2. 3. 5 Pornografie jako forma útlaku.....	40
2. 3. 6 Pornografie jako prostředek k sexuálnímu vzrušení	42
2. 4 Problematika definovatelnosti.....	43
3. Praktická část	46
3. 1 Metodologie	46
3. 1. 1 Téma výzkumného projektu	46
3. 1. 2 Teoretické zakotvení práce.....	46
3. 1. 3 Výzkumný problém, výzkumné otázky.....	47
3. 1. 4 Výzkumná strategie	48
3. 1. 5 Navrhovaná technika sběru dat	48
3. 1. 6 Výběr vzorku	49
3. 1. 7 Průběh rozhovorů	50

3. 1. 8 Analytické postupy	50
3. 1. 9 Hodnocení kvality výzkumu.....	51
3. 1. 10 Etické otázky	51
3. 2 Výsledky a jejich interpretace	53
3. 2. 1 Zkušenost s pornografií	53
3. 2. 2 Konceptualizace pojmu pornografie.....	55
3. 2. 3 Vnímání pornografie v kontextu každodennosti	58
3. 3 Diskuze a limity	60
4. Závěr	62
5. Bibliografie	63

1. Úvod

Začneme tím, co vedlo autora k sepsání bakalářské práce, která se zabývá tématem pornografie. Vznik tohoto projektu stál na mém zájmu o současné pojetí pornografie jako společenského fenoménu. Stěžejním impulsem byl můj bakalářský překlad, který se zabýval pornografizací Ameriky ve společensko-historickém kontextu (Sarracino, Scott 2009), ovšem již v úvodu knihy vyvstal hlavní problém, a to samotná definice pornografie. Od této chvíle se datuje plán na realizaci této práce. Pornografie je jeden z těch pojmů, o němž si všichni myslí, že ví, co znamená, avšak ve finále nejsou s to se dohodnout na konkrétní podobě. Z toho vyplývá, že vnímání pornografie je velmi variabilní a subjektivní záležitostí. Pornografie není jediná barva, ale spíše celé spektrum barev. Proto je její vliv na kulturu různorodý a složitý. Problematika pornografie je v našich končinách často opomíjena, zredukována pouze na extrémní případy, a proto není ani uspokojivě definována.

Cílem této kulturní studie je postihnout to, jak je pornografie vnímána a konceptualizována ve společenském kontextu. Zachytit ji tedy ve formě určitým způsobem definovaného konceptu, čili definice. Kulturní studie využívá interdisciplinárního pole, v němž je selektivně používáno různých přístupů jiných oborů ke studiu daného jevu, což je velmi přínosné pro tuto práci. Studie se opírá o odbornou literaturu a kvalitativní výzkum, který probíhal formou polostrukturovaných hloubkových rozhovorů. Ty slouží jako prezentace individuálních diskursů. Je důležité zmínit, že výzkum podává doplňující informace a stěžejní je v tomto směru odborná literatura. Abychom dokázali fenomén pornografie uchopit a řešit, je nutné jej dekonstruovat a podívat se, co všechno skýtá.

Teoretická část této práce mapuje vývoj pornografických materiálů a snaží se předložit historické milníky v kontextu pornografie. Ruku v ruce s tím jsou uvedeny i změny na poli sexuálním, morálním, právním a technologickém. Druhá polovina teoretické části přináší nejrozšířenější přístupy, jak lze dnes definovat pornografii, a limity, na kterých tyto definice ztroskotávají. Teoretická část má předat čtenáři tolik relevantních informací, aby si dokázal stanovit vlastní postoj k pornografii a pokusil se o vlastní konceptualizaci. Proto není čtenář konfrontován s definicemi na začátku práce, ale v druhé polovině teoretické části.

Praktická část poté přináší deset rozhovorů, které mají doplnit informace do té doby nabyté. Ukázat současné individuální diskursy a jejich nuance, a to jak mezi jednotlivci, tak i mezi pohlavími. Do výzkumu byli totiž zahrnuti muži i ženy.

2. Teoretická část

2. 1 Kulturní konstrukt

Sexualita je lidská přirozenost, jež stála v centru evoluce lidského druhu. Jedno z nejčastěji vyslovovaných slov, které nám způsobuje rozkoš a potěšení, je sex. Sex je hnacím motorem veškerého lidského jednání, potažmo i reprodukce, která je jediným cílem, pro který jsou lidé naprogramováni. Už i v pravěku bylo sexuální chování lidí doprovázeno erotickými hrami. Dnes lze ještě nalézt přírodní národy, u kterých vlastní fyzický styk předchází dlouhá erotická hra, často plná vyzývavosti, ale i něhy. Podobně by se v erotice chovala i civilizovaná společnost, kdyby lidskou přirozenost nepřekryla četná společenská tabu. (Vondruška 2007) To, jak společnost nahlíží na sexualitu, je historicky a kulturně podmíněno. V obecném povědomí je erotika, jakožto něco sexuálního, představována v kladných konotacích, kdežto pornografie v negativních.

Když se naši rodiče dívali na obraz *Venuše a Kupido mezi Časem a Šílenstvím* od Bronzina, na kterém je znázorněna nahá žena, která se líbá s nahým chlapcem, jenž je mladiství, ba dokonce její syn, neměli žádné výčitky. Když si však jejich děti vyhledávají podobné věci na internetu, dělají si starosti. Na tento fakt poukázal umělecký kritik Edward Lucie-Smith. Rozdíl nelze shledávat v obsahu, ale v kontextu. Často se slovem „erotika“ zakrývá určitá nesmělost a ostýchavost. Je to pouhé estetické zkrášlení pro nepřijatelný syrový výraz – sex.

„*Podívám se a vidím*“, pronesl soudce amerického Nejvyššího soudu Potter Stewart v roce 1964. (Hyde 1994) Kdykoliv je nám pornografie přímo nabízena, podíváme se a máme jasno. Její přítomnost je zřetelně patrná a neoddiskutovatelná. Co je pornografie, může být někdy nejasné, a proto se dva lidé nemusejí dohodnout na stejném argumentu, což je patrné i na akademické půdě. Na pornografii, kterou lze určit na první pohled, je cosi nezkrotného a neredukovatelného, poněvadž již byla zredukována v té největší možné míře: na tělo nebo jeho sexuální části, na sex jako mechanismus. Je

obnažená až na samotné jádro. A zde je riziko, že když je sexuální vyobrazení zbaveno umělecké či kulturně vzdělávací hodnoty, začne být posuzováno jako cosi „obscénního“.¹

Mohlo by se zdát, že pornografie se svými atributy neměnnosti, nezpochybnitelnosti a okamžité rozeznatelnosti nás svádí k myšlence, že stojí mimo rámec kultury. Ovšem opak je pravdou. Pornografie nestojí mimo rámec kultury. Popravdě řečeno je kulturním pojmem, a to relativně nedávným, jenž se nachází v samotném kulturním středu. Vytvořený na průsečících sexuality, náboženství, politiky, umění a práva. „*Historie pornografie je historií společnosti, a nic, k čemu došlo ve společnosti, by nemělo být v žádném případě opomíjeno*“, pronesl antropolog Bernard Arcand. (Arcand 1993, 65) Pornografie je zároveň výtvorem moderního světa, který transformoval sexuální explicitu do nové problematické kategorie zvané „pornografie“. Ironií je, že k této události došlo ve viktoriánském období, které je nejvíce spojováno se sexuální prudérností. V 19. století byla pornografie poprvé vyrobena v masovém měřítku a v rámci regulace obscenity byla postavena mimo zákon. Podstatné je především to, že právě v této době se vydělila jako samostatná kategorie.

Etymologický původ samotného slova sahá až do antického Řecka – „*pornographos*“ (řec. porne = děvka; graphein = psát) znamená „popis života, zvyků a činnosti prostitutek“ – ovšem slovo „pornografie“ se začíná užívat až od roku 1857². Mohlo by se zdát, že starobylost slova implikuje k jeho četnému užívání. Skutečností však je, že pro antický svět bylo téměř neznámé. Existuje pouze krátký úryvek z antického textu, ve kterém se lze dopátrat možného původu slova pornografie. Jedná se o text *Depnosofistai (Hostující mudrci)* řeckého spisovatele Athénaiose, ve kterém se objevuje slovo *pornographoi* („ten, kdo popisuje prostitutky“). Pro antický svět byl sex přirozenou součástí života, tudíž nebylo nutné jej dehonestovat a označovat jiným slovem. O pornografii v nynějším slova smyslu lze hovořit až v židovsko-křesťanské Evropě, v níž byl sex spojován s nečistotou a hříchem, respektive ten sex, jenž nevedl k reprodukci. Můžeme tedy říct, že se jedná o relativně nové slovo s patinou starobylosti.

---

¹V zákoně o obscénních publikacích z roku 1959 je uvedeno, že věc je „obscénní“, pokud, vzato z globálního pohledu, má sklon mravně kazit ty, kteří s touto věcí přicházejí do styku. V zájmu veřejného blaha existuje proti těmto věcem obrana - za předpokladu, že se jedná o „vědu, literaturu, umění či vzdělání, či o jiné předměty obecného zájmu“ (Tang 2003, 27)

²Slovo „pornografie“ vchází v platnost s vydáním Zákona o obscénních publikacích v roce 1857 (Obscene Publications Act)

Pro analýzu současného pojetí pornografie je nutné pochopit i pojmy vytvořené během historie. Jak bylo výše uvedeno, pornografie je fenomén z 19. století, avšak my se nyní nacházíme v „postpornografickém“ světě a díváme se na svět „postpornografickými“ očima (Allen et al., 1995). Abychom se vyhnuly nepřirozenému slovu „prepornografický“, bude se i nadále využívat „pornografický“ i v kontextu před 19. stoletím.

Rok 1857 je jakýsi mezník, od kdy je pornografie chápána jako taková, tudíž by veškeré materiály před rokem 1857 měly mít spíše povahu sexuální, nikoliv pornografickou. Jak bude ještě patrné, historii lidské sexuality je nutné vnímat s dobovým kontextem a s nutnou dávkou subjektivního úhlu pohledu.

2. 2 Historie

2. 2. 1 Antické vykopávky

Vyprávění o historii pornografie začneme 24. srpna roku 79. Právě v tento den pohřbila sopka Vesuv vrstvou popela a pemzy města Pompeje a Herculaneum³, jež se poté stala stěžejními archeologickými místy s velkou plejádou artefaktů, které byly mimo jiné i pornografické. Města zůstala celá století netknutá, až v roce 1709 narazil italský rolník na trosky Herculanea. Iniciativy se chopil Karel Bourbonský, král Neapole a Sicílie, který začal tajně sbírat archeologické nálezy pro svou soukromou pokladnici, jež by znázorňovala jeho přepych. Nikdy dříve se modernímu světu nenaskytla šance takto prozkoumat starověk, a to díky četným a detailním nálezům. Problém tkvěl v tom, že králem zvolený hlavní „archeolog“, Rocque Joaquin de Alcubierre, nedodržoval vědecké postupy a spíše se zajímal o hodnotné nálezy, které by ocenil samotný král. Zbytek věcí nenávratně zničil. Až Johann Joachim Winckelmann přišel se správnou vědeckou metodou. A díky první archeologické zprávě z roku 1762 se zbytek světa dozvěděl o vykopávkách, což bylo po více jak padesáti letech. V polovině 19. století přinesl Giuseppe Fiorelli, který vedl vykopávky, dramatické důkazy o lidech, kteří tu žili. Fiorelli vynalezl novou technologii odlévání kosterních schránek tekutou sádrou, a tak se mu povedlo oživit poslední okamžiky Pompejí. Dochovala se nejen lidská těla, obronzové sochy, keramika, fresky, mozaiky, ale i svitky, ba dokonce i jídlo. Tak dokonale byla města během pár chvil pohřbena.

Již první archeologické vykopávky, které začaly ve Vile papyrů v oblasti Herculanea, přinesly zděšení. V největší a nejpůsobivější soukromé sbírce soch se nacházela mramorová plastika antického boha Pana ve zřetelném koitu s kozou. Ačkoliv sodomie nebyla v klasickém umění neznámým pojmem, rozhodla se západní společnost takováto vyobrazení spíše přehlížet.⁴ Bylo velkou snahou ignorovat veškeré nářky tohoto druhu, ovšem u takto detailního ztvárnění průniku falu tomu tak nešlo. Nejen tehdy, ale i

---

³Mimo Pompejí a Herculanea byla zničena a pohřbena další města – Oplontis, Boscoreale, Stabiae.

⁴V Bibli se dočteme, že Sodoma a Gomora byly zničeny pro sexuální nemravnost obyvatel. Z příběhu však není jasné, jakých hříchů se místní obyvatelé dopouštěli. Možná proto se pojem sodomie užíval v historii k označení všech možných sexuálních úchylek (i těch, které dnes za perverzi nepovažujeme) – homosexuality, incestu, zoofilie, análního sexu neboli pedikace, atp. (Capponi 1994)

dnes dokáže tato socha lidi šokovat, a proto lidé podlehlí okamžitému impulzu odklidit sochu někam pryč z dohledu.

Zděšení nebyla pouze z nálezů této sochy, ale i z dalších nalezených artefaktů, které byly vykopány: obrovský falus, který se tyčil do výše šedesáti centimetrů; misky na pití v podobě masek, jejichž ústa měla místo jazyku faly; lampa ve tvaru fauna s nadměrným pyjem, atp. Množství nalezených artefaktů bylo fascinující. „*Naprostě poprvé jsme měli příležitost vidět celé město, celou kulturu, a bylo možné vidět, jak se sem jednotlivá díla hodí. A poprvé jsme také jen stěží mohli popřít skutečnost, že na každém rohu ulice můžete vidět vztyčený falus*“, přináší vysvětlení Dr. Simon Goldhill, znalec klasického umění z Cambridge. (Tang 2003, 31)

Epocha, jež odhalila hojné množství erotických artefaktů, byla též epochou, jež tyto artefakty ukryla, neboť to bylo jediné přijatelné řešení. A tak roku 1819 byly tyto erotické artefakty uzamčeny v jedné místnosti muzea v Neapoli, a to na žádost Františka I., vévody z Kalábrie. V místnosti pro obscénní objekty – *Gabinetto degli Oggetti Osceni* – bylo vystaveno více než sto artefaktů. Přístup měli pouze „*lidé dospělého věku a prokazatelné morálky*“. (Tang 2003, 33) V reakci na kulturní útoky antického Říma vytvořilo 19. století nový fyzický a kulturní prostor – „tajné muzeum“. Toto místo mělo izolovat veřejné vědomí, morálku a především problematické objekty, pro které bylo nalezeno nové pojmenování – „pornografie“⁵. První oficiální a systematický katalog této sbírky – „*Pornografická sbírka*“ – byl uveden v roce 1886. (Grant, Mulas 1997) Tajné muzeum, jakožto depozitář, bylo separováno v daném muzeu. Sex byl i nebyl součástí společnosti. Sbírkou narušovala představu lidí, žijících za královny Viktorie, o antické společnosti – bílé sochy, které symbolizovaly neposkvrněnost, nádheru a vznešenost – a to byl problém. Bylo nutné zachovat neposkvrněnou představu i nadále. Proto byly objekty izolovány a byl jim přiřazen nový termín „obscénní“.⁶ Mohlo se tedy dále tvrdit, že patří k antice, ale

---

⁵Roku 1850 vyšel v Anglii oficiální slovník Oxford English Dictionary, v němž byla poprvé uvedena definice slova pornography: „*Pornografie je popisování a zobrazování prostitutek a obscénních situací či detailů.*“ (Poštulka 2007, 98)

Websterův výkladový slovník z roku 1864 definoval pornografii jako „*nemorální malby k dekoraci posvátných místností určených k orgiím při bakchanáliích.*“ (Poštulka 2007, 104)

⁶Etymologie slova „obscénní“ není zřejmá. Jeden tábor se přiklání k názoru, že jeho původ je z latinského *ob caenum*, „*ze špíny*“ (Rejzek 2001). Druhý tábor se zase přiklání k latinské vazbě *ob scena* znamenající „*mimo scénu nebo na jedné straně scény*“ (Machek 1997). Tajné muzeum je pak možné vnímat jako určité prostorové uzákonění termínu „obscénní“. Stojí na předpokladu, že objekty byly vytvořeny pro vlastní prezentaci mimo scénu, mimo oči diváků.

nenarušovaly společensky uznávanou představu. Přístup do tajného muzea byl pouze se speciálním povolením. Pornografie byla původně určena pouze vzdělaným gentlemanům, jelikož ti nemohli dojít k morálnímu úpadku. Kdežto ženy, děti a nižší společenské třídy byly před tajným muzeem chráněny, poněvadž by se tím ohrozily samotné kořeny sociální sítě. Obzvláště ženy byly rizikovou skupinou, protože snáze podléhaly nástrahám. Předpokládaná ochrana žen byla spíše ochrana před ženami. Jak poznamenal Simon Goldhill:

„Je to strach z ženské sexuality. Ženská sexualita ohrožuje samotnou podstatu společnosti. Ženská sexuální rozkoš ohrožuje v jedné rovině bezpečnost manželství, bezpečnost rodiny, dětí, porodu a legitimacy. V druhé rovině ohrožuje bezpečnost samotných mužů a jejich vlastní individualitu – je to hrozba sexuální rozkoše pro mužskou identitu.“ (Tang 2003, 34).

Aby se ještě více předešlo morálnímu rozkladu mladistvých mužů a žen, začaly se preventivně šířit nepravdy o katastrofálních následcích pravidelného onanování (př.: dlouhodobá masturbace vede k předčasnému úmrtí).

V prvních letech vykopávek docházelo z morálního pobouření k poškozování artefaktů, což bylo i nebylo ku prospěchu věci. Například některé artefakty se nepodařilo dochovat. Ovšem díky snaze archeologů ukrýt dům před zvědavci novou zástavbou se jiné artefakty dochovaly. S vykopávkami se na povrch dostala ohyzdnost života, který byl v rozporu s viktoriánskou érou, jež byla založena na křesťanské logice prvotního hříchu. Sex byl v 19. století běžný, ne však všeobecně uznávaný. Mohlo se o něm diskutovat, ovšem nepřímou. Společnost dovedla přetvářkou a pokrytectvím dohled nad sexualitou do úplného extrému. Společnost, která přijala odloučenou sexualitu ve svém křesťanském světě je tatáž společnost, která tu byla před příchodem Krista.

K pochopení významu erotických maleb, soch a dalších uměleckých předmětů je nutné pochopit kontext, v němž vznikly. Jednotlivé umělecké předměty, a to i ty erotické, nebyly výrazem „smyslůstnosti“, ale „přepychu“. Nacházely se většinou v prostorách domu určených pro pobavení či v prostorách, kam bral majitel své nejmávanější hosty. Jak vysvětluje profesor historie John Clarke:

„Obrazy měly přesvědčit návštěvníky o dobrém vkusu majitele domu. Jejich účelem nebylo návštěvníky eroticky vzrušit. Nešlo o to upoutat na sebe nemístným způsobem

pozornost. Šlo pouze o ukázkou nádherných aspektů sexuálního dovádění. Sex zde byl vnímán jako hra.“ (Tang 2003, 39)

Další z klíčových prvků k pochopení kontextu je soukromí. Slovo soukromí v latině neexistuje, neboť rozdělení na veřejnou a soukromou sféru bylo nepřírozené. Proto bylo možné spatřit erotické výjevy na jakýchkoliv prostranstvích kulturního života. Opět se jednalo o prezentaci přepychu a dobrého vkusu. Toto bylo pro viktoriánskou éru nemyslitelné. Pornografie a soukromí je v těsné vazbě. Takže zde můžeme pozorovat dva protichůdné kulturní přístupy. Pro obyvatele antického světa bylo přirozené vystavovat erotické předměty v domě nebo na zahradě – například ona „pohoršující“ socha *Pan a koza* mohla stát mezi ostatními sochami bez sexuálního obsahu. Kdežto moderní svět má tendenci konat pravý opak, vše schovat z dohledu. Co by bylo dnes nemyslitelné, je ten fakt, že k erotickým výjevům měly přístup ženy a dokonce i děti bez jakýchkoliv omezení. Neznamena to však, že by Římané neměli pravidla sexuálního chování. Základním pravidlem řádného občana, čili svobodného muže, byla sexuální aktivita – proniknout, ovšem nepustit. Jak vysvětluje John Clarke: „*Dokud je muž schopen zavádět svůj penis do libovolných otvorů druhé osoby, činí tak. Dokud je schopen erekce, nemá se za co stydět.*“ (Tang 2003, 41) Na opačném konci byly ženy, otrokyně, prostitutky a dokonce i děti. Pokud by nebyl muž sexuálně aktivní, propadl by hanbě a též by se mohl stát předmětem touhy někoho jiného. Sexualita vycházela z nerovnosti a síly. Těžko zde hledat oboustrannou touhu, ta je výplodem až moderní doby.

Ovšem našla se i vyobrazení sexuálních praktik, která byla v té době nepatřičná: praktiky spojované s prostitutkami, muž v pasivní sexuální pozici, felace nebo cunnilingus.⁷ I přesto nebyla tato vyobrazení skryta před zraky občanů. Nacházela se na veřejných prostranstvích – v lázních. Dnes i samotná myšlenka spatřit tvrdou pornografii na ulici je nepředstavitelná. „*Pro nás, moderní lidi, je naprosto nepředstavitelné, mít směsici tak ostudných sexuálních výjevů na místě, kde se koná normální nevinná zábava.*“ (Tang 2003, 45)

Tajné muzeum v Neapoli nebylo jediné místo v Evropě, kde by se nacházela pornografická sbírka. Ve Florencii, Turíně, Drážďanech nebo Madridu existovaly

---

⁷ Felace (lat. fellatio) – stimulace pohlavního údu muže ústy, rty, jazykem. Častá u homosexuálních dvojic. V heterosexuálním styku většinou jako součást přede hry, označována jako „francouzská láska“ či „kouření“. Odborně pak též orálně genitální pohlavní styk. Cunnilingus (lat. cunnus a lingua) – lízání zevních rodidel ženy s cílem navození sexuálního vzrušení, popřípadě i uspokojení. (Capponi 1994)

soukromé depozitáře „obscénních památek“. Rovněž Londýn má od roku 1865 své Museum Secretum, jež převzalo sbírku erotických exponátů od soukromého sběratele George Witta. Kurátoři Britského muzea museli čelit stejnému problému jako ti v Neapoli. Nemohli kulturní památky minulosti ničit ani je normálně vystavovat. Přístup do tajného muzea byl také přísně kontrolován.

Jedna místnost, velké množství nesourodých předmětů, ale stejná nálepka – obscénní, nemravné a nestydaté – kterou jim jen tak nikdo neodpáře. Tato nálepka byla přidělena předmětům s jakýmkoliv sexuálním obsahem a nezáleželo na tom, odkud pocházejí či k jakým účelům slouží. Jednoduše se uskladnily pod novým názvem „obscénnost“, který není vědeckou kategorií, ale morální kategorií. Nelze ji tedy z vědeckého hlediska obhájit. (Johns 1982) Tajná muzea jsou z dnešního pohledu poněkud výstřední, a proto jsou udržována pouze z nostalgie. Po druhé světové válce se změnil obecný přístup k erotickým objektům a část se jich dostala mezi běžné exponáty, nikoliv však všechny. Logika morálky se do dnešních dnů proměnila, je mnohem liberálnější, ale i nadále zde máme kategorii artefaktů, kterou bychom rádi skryly a dohlížely na ni. I dnes pojmenováváme tuto kategorii slovem „pornografie“. Pornografie je od samotného vzniku izolována od všech ostatních oblastí. Lze měnit pouze interní pravidla definice. Dědictví tajných muzeí v nás stále zůstává. Kategorie pornografie sice vznikla v 19. století, ovšem problém se zpodobněním sexu by se hledal ve staletích, jež předcházela vítězství křesťanství.

Antický svět nebylo jediné místo starověku, pro které byla sexualita běžná. Dochovaly se důkazy, ne tak hojné jako v případě Pompejí, které dokládají vřelí vztah k erotice a sexu i u dalších starobylých civilizací – Mezopotámie či Egypta. Je příznačné, že nejstarší dochované literární dílo, sumerský epos o Gilgamešovi, přináší popis soulože: „*Šachmat svá ňadra uvolnila, lůno odhalila, její rozkoš vzal, nezdráhala se, ale dech mu vzala. Rozhrnula svůj šat, on lehl si na ni, učinila s ním s divochem, jak dělá žena.*“ (Vondruška 2007) Schopnost svádět muže patřila ve starověku k významným atributům ženského erotického chování. I texty ve Starém zákoně ukazují, že při milování byla aktivnější žena. Z tohoto faktu vychází pasáž o prvotním hříchu. Rozkoš a erotika patřila také k základním radostem Egyptanů. Dochovaly se desítky milostných písní, jež bez zábran popisují sexuální akt i mezi mladými lidmi. Na chrámových freskách se objevují vyobrazení soulože bohů. V egyptském muzeu v Turíně se dochoval unikátní papyrus, který líčí sexuální život syrovým způsobem. Studovala jej celá řada egyptologů, dokonce i

Champollion, avšak všichni byli zděšeni. Proto byl obsah publikován poměrně nedávno. Jedná se o nejstarší pornografický komiks v lidských dějinách a je nejspíše z doby Ramsese III. (12. století př. n. l.). Egyptologové se domnívají, že papyrus obíhal ve vojenských kruzích. Tento pornografický komiks líčí prostý příběh, kde zanedbaný muž navštíví nevěstinec. Jednotlivé obrázky zobrazují sexuální polohy (nechybí fantazie) a scény, kdy muž odpočívá. Některé obrázky jsou doplněné o text, například: „udělám ti práci příjemnou“. (Vondruška 2007)

2. 2. 2 Umění pod křesťanským patronátem

Sexualita a sexuální motivy byly v Antice běžné a všudypřítomné, jak jsme si uvedli výše, ale po rozpadu Římského říše nabíral na intenzitě nový proud – křesťanství – který zcela změnil pravidla vnímání sexuality. Křesťanství učinilo z tehdejší Evropy nejprudérnější oblast světa, poněvadž se o sexu začalo mluvit v pojmech hříchu. Ostatní společnosti té doby se snažili nějakým způsobem ovládat sexualitu a erotická umění. Příkladem může být proslulé dílo z Indie – *Kámásútra* – či chrámová vyobrazení z Číny, Japonska, Persie, a také z oblastí ovládaných islámem. (Vondruška 2007)

Křesťanství s sebou přineslo mimo jiné nový pohled na lidskou sexualitu a její normy. Sex představoval sám o sobě morální problém. Zdálo by se, že křesťanská sexuální morálka by měla pramenit z učení Ježíše Krista, tedy z Nového zákona. Kristovo učení ovšem neobsahuje žádná sexuální témata, proto je křesťanství v otázkách sexuality odkázáno na Starý zákon a knihu Genesis. (Uzel 2004) Prvotní hřích, vyhnání Adama a Evy z rajské zahrady, je základ pro křesťanskou sexuální morálku. Tím se ženy dostávají do nezáviděníhodné pozice, poněvadž jsou spojovány s Evou, první pokašitelkou, a proto je v křesťanské kultuře tak citelný dvojnásobný metr v sexuálních otázkách. Ženě řekl: „*Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout.*“ (Gn 3, 16) Ze sexu se stalo cosi nemorálního, ostudného a hříšného. Jakékoliv jeho prezentace a vyobrazení byly považovány za problematické. „*Koneckonců, kdyby se sexuální rozkoš nestala natolik problematickou a nemístnou, bylo by dost těžké pochopit, jak vlastně vznikla kategorie pornografie.*“ (Tang 2003, 51) Jaká to ironie, že právě základní kámen pro dnešní vnímání pornografie byl položen křesťanstvím. Z církve se stal hlavní arbitř v otázkách morálky, který se snažil kontrolovat sex prostřednictvím zpovědi a distancování se na veřejnosti.

Sv. Augustin z Hippo se velmi zasloužil svými názory o křesťanský pohled na lidskou sexualitu. Ač zpočátku sám vedl zhýralý život, kterým pošpinil svou duši, přijal křesťanskou víru. Zastával názory sv. Pavla a rozvinul představu, že sex, tak jak jej známe, je součástí trestu za prvotní hřích. „*Zatímco sex existoval v ráji pouze ve své čisté podobě, sexuální vzrušení a vášně, které sex doprovázejí, podle jeho názoru neexistovaly.*“ (Tang 2003, 52) V sexu zřel pouze hříšnost a úpadek dobrých mravů. Jestliže byl sex důsledkem odloučení od Boha, pak by sexuální abstinence měla být návratem k němu. Nejlepším řešením byl tedy celibát. Nejenže pomohl upevnit vedoucí postavení duchovenstva, ale především negativně ovlivnil názory a postoje k sexu, které trvají až do současnosti. Když mniši hledající vlastní styl odříkání odešli do pouště za sexuální abstinencí, byly to právě sexuální touhy, které je nejvíce sužovaly. Nedobrovolné erekce a noční poluce řešili různými tresty svého genitálu (př.: pálení rozžhaveným železem). Fyzické týrání vedlo jen k tomu, že sexuální posedlost přesídlila do myšlenek. Nyní proto divu, že tato posedlost stála u zrodu klášterních pravidel. První osobou, která začala zakládat velké kláštery v Egyptě, byl Pachomius. S ním přišla i absurdní pravidla, která měla odstranit veškerá tělesná pokušení: zakrývat si kolena, udržovat rozestup na délku natažená paže, nehovořit potmě, atd.

Pro obyčejné lidi, kteří nebyli ochotni žít v celibátu, byl vyhotoven církevní „katalog“ sexuálních pravidel, jenž nebyl o nic méně absurdní. (Vondruška 2007) Počátkem 7. století přišla církev s „*knihami pokání*“, které detailně popisovaly přijatelná sexuální chování a taxy za jednotlivé necudnosti. Uvedeno bylo i kdo, kde a jakým způsobem může mít sex.⁸ Středověká církevní filosofie byla z hlediska rozvoje sexuality zřejmá – jestliže věřícím umožníme sex, pak tedy v podobě s nejmenším potěšením. Jediným smyslem sexu byla reprodukce manželského páru, nikoliv rozkoš. Ke kontrole sexuálního chování sloužily dvě instance. První byla zpověď, která se od 4. lateránského koncilu (1215) vylepšila o nové postupy. Druhou instancí byl kanonický soud, kde na kajícího čekala pokuta nebo trest. Jedním z trestů bylo bičování, které získalo zvláštní postavení v západní kultuře neb se často objevovalo na pornografických obrazech. Tento motiv se v Antice prakticky nevyskytoval, je typický především pro represivnější

---

⁸Sex nesměl provádět nesezdaný pár, muži mezi sebou a jedinci (masturbace). Dovolena byla pouze misionářská pozice (bez nahoty). Nesmělo se souložit ve středu, v pátek, v neděli, za denního světla, během menstruace a těhotenství. (Tang 2003) Pakliže někdo vykonal své ženě anální sex, musel se deset dní postit o chleba a vodě. (Vondruška 2007)

viktoriánskou éru. (Johns 1982) Urputná snaha tabuizovat sex vedla k sexualizovanému světu.

Se středověkou sexualitou se pojí její démonizace. V obecném povědomí byly všechny sexuální prožitky ztotožňovány se Satanem nebo sexuálními démony. Věřilo se, že démoni na sebe berou podobu mužů (*inkuby*) a žen (*sukuby*) pro pohlavní styk s lidmi. Vzrostl též počet honů na ďáblovy služebnice – čarodějnice – které měly nabízet sex. Církev se snažila najít démonické prvky i tam, kde nebyly, a proto bylo mnoho žen neprávem obviněno z čarodějnictví. Strach ze sexuálních démonů lze dohledat na různých kresbách a dřevorezbách.⁹ Sex musel být pro církevní hodnostáře všudypřítomný, proto brojili proti jakémukoliv sexuálnímu vyobrazení, což může ukazovat na to, „[...] že sexuální symbolika se někdy může projevat ve významu přeneseném na předměty sexuálně neutrální“. (Uzel 2007, 32) Sexuální vyobrazení se úplně vymýtiti nepodařilo. Nahé ženské tělo sloužilo k výstražným účelům před zkázou lidstva, nikoliv k erotickým, jak by se mohlo zdát. Stěžejním důkazem tohoto tvrzení jsou plastické reliéfy – *sheela-nagig* – nalezené v Británii a v Irsku. Výtvoři vytesané do kostelní stěny mají tyto rysy: velká hlava; vyvalené oči; otevřená ústa; neúměrné genitálie; rozevírající se stydké pysky. Původ a význam je dosud nejistý, ovšem v kontextu církevního učení vyjadřovaly odpor k sexu.

Spojitost mezi ženou, sexem a smrtí je představa vycházející z prvotního hříchu, která přetrvala i do středověku. Dozvuky této představy je možné shledat na obraze *Dívka a smrt* (1517) od Hanse Baldunga. Svůdná mladá dívka v náruči umrlce symbolizuje výjev touhy vedoucí ke smrti, což má své kořeny v postojích prvních křesťanů. Dalším příkladem je *Poslední soud* (asi 1303 – 1310) od Giotta, jehož ústředním bodem je čtveřice smilných hříšníků. Ačkoliv jsou vidět genitálie, nelze hovořit o erotickém vyobrazení v současném slova smyslu, poněvadž je zde rozkoš popřena, neboť byla příčinou jejich zkázy. (Tang 2003)

Ne všechna vyobrazení nahého těla a sexu byla v křesťanském světě cenzurována. V modlitebních knížkách – *Liber horarum (knihy hodinek)* – se objevovaly nemravné obrázky, nikoliv však explicitně, nýbrž zašifrovaně v textu či na okrajích stránek. Příkladem je vysoký klobouk, který působí nevinně, avšak po rozluštění „šifry“ dochází

---

⁹ Příkladem může být dílo od Francesca Parmigianina – *Svátek čarodějnic a zlých duchů* – které zobrazuje ďáblové služebníky na obrovském falu.

k symbolizaci „něčeho jiného“, sexu. Tyto obrázky je možné považovat za dobové žerty, jejichž pojetí je naprosto odlišné od toho současného. Něco podobného by dnes neobstálo.

Odkaz církve nezanechal pouze spojení sexu a hříchu, ale vytvořil také nový druh erotiky – sadomasochismus. Utrpení s příměsí erotiky má v západní kultuře tisíciletou tradici. Tento fetiš zbožného mučení, fyzické agónie a nahoty hrál v křesťanské kultuře významnou roli. (Tang 2003) Kniha *Církevní dějiny* líčí pronásledování prvních křesťanů. (Novák 1988) Zde jako první vyvstane na mysl Ježíš Kristus, jenž byl vzorem pro mnoho umělců. Dalšími oblíbenými objekty byly sv. Šebestián a sv. Agáta. Každý z nich skončil mučednickou smrtí ve jménu víry, jak je vylíčeno v legendách. Podstatné je však to, že se jejich těla začala objevovat se stále větším sexuálním nábojem, především pak v renesanci. Například *Umučení svaté Agáty* (1520) Sebastiana del Piomba lze vnímat jako pornografii v kostele. (Lucie-Smith 1991) Je to dáno tím, že renesanční malíři se chtěli přiblížit k naprosté skutečnosti. Lidské tělo začalo být vyobrazováno realističtěji. (Brundage 1996) Taktéž svatí začínali být předmětem touhy, což byl nevídaný trend. Proto se cenzura nevyhnul ani slavný Michelangelo. Jeho freska ze Sixtinské kaple – *Poslední soud* – byla ve své původní podobě považována za příliš obscénní. Mohla být kompletně zničena, ale bylo nařízeno přemalovat problematické partie – veškeré mužské genitálie či nahotu sv. Kateřiny. Z nemravného originálu se stalo žádané zboží, které bylo kopírováno. Zde můžeme názorně vidět kontraproduktivitu cenzury. Vytváří nejen nové objekty touhy, které se snaží potlačit, ale ruku v ruce i nové odbytíště. (Tang 2003) Renaissance byla k erotice shovívavější, což vedlo k tomu, že církve ztrácela moc nad kontrolou. Otázkou zůstává, proč náboženské výjevy exponující nahotu nejsou označovány jako pornografické. Omluvou může být hluboce zakořeněná logika, jež ovlivňuje moderní náhled na vysoké umění. Díla se stala součástí vhodné kultury, ovšem stále mohla budit pochybnosti. Dnes je u klasického díla pornografický obsah ignorován, je to jakási dohoda společnosti. (Lucie-Smith 1991) Na umění a pornografii hledíme jako na dvě diametrálně odlišné věci. Pouze jedna z nich cílí na sexuální vzrušení, a proto je považována za podřadnou. Pohled na sexualitu se změnil až s příchodem knižtisku. Pornografie již nemohla být izolována na okraji společnosti, neboť zvyšující se distribuce tištěné pornografie znesnadňoval cenzorské zásahy.

2. 2. 3 Tisk

„*Samo médium je poselstvím*“, pronesl v 60. letech 20. století Marshall McLuhan. Podle McLuhana je pro společenskou realitu a skutečnost důležitější médium, které prezentuje dílo, než samotný obsah. Poselstvím každého média je změna měřítko, tempa zaváděného do našeho života. Jednotlivé technologie kladou své specifické požadavky našim smyslům. To lze tvrdit i o pornografii. Malba, tisk, fotografie, film či video cílí na rozdílné smysly a vytváří tak nové vnímání světa.¹⁰

Forma přenosu vědomostí a společenské kontroly se s příchodem tisku změnila. Tisk přinesl nové revoluční, protizákonné a konec konců i pornografické možnosti. Byl to právě Johannes Gensfleisch, řečený Gutenberg (1397/1400 – 1468), kdo v 15. století přišel s vynálezem knihtisku, který vytvořil nový věk komunikace. Tím se usnadnila komunikace mezi mysliteli a širším obecnstvem. K lidem se dostávaly tištěné traktáty a pamflety, jež zesměšňovaly římskou církev. Tak například už za pouhý měsíc si mohla celá Evropa přečíst devadesát pět tezí Martina Luthera (1483 – 1546), který kritizoval církevní praktiky. Čím více knih se publikovalo, tím větší vlna nevole se ze strany církve vzesla. Církevní opatření byla někdy dosti tvrdá. Smrt upálením či oběšením čekala každého rozvraceče, který produkoval nežádoucí materiál (př.: ony Lutherovy teze). Církevní represe byly tvrdé, nicméně bez valného výsledku. Síla (knih)tisku byla větší a nedala se zastavit. Reprodukce velkého množství textu za malé náklady, mobilita, možnost snadného ukrytí, to vše hrálo pro (knih)tisk. McLuhan poznamenává, že tisk s sebou přinesl první druh masově vyráběného zboží a ruku v ruce s ním přišel trh, který už nebyl výsadou bohatých. I lidé ze středních vrstev si mohli dovolit knihy či pamflety, a tak se snadno dozvěděli o skutečné tváři církevního života v období reformace, jež byl plný sexuálních eskapád. Boccacciův *Dekameron* (1371) byl jeden z příkladů dynamické síly kombinace sexu, tisku a represe. Toto dílo je dle slov autora „*obraz života, jaký ve skutečnosti je*“. (Tang 2003, 81) Od samého vydání zaznamenal *Dekameron* velký úspěch. Koloval mezi nově vzniklou obchodní třídou a postupem času byl doplňován o znamenité

---

¹⁰ MCLUHAN, Marshall. 1991. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 348 s. Eseje (Odeon), sv. 4

Marshall McLuhan byl kanadský mediální teoretik (představitel Torontské školy), filosof a literární kritik. McLuhan ve své knize *Jak rozumět médiím: extenze člověka* předkládá základní funkce médií: ukládání, uchovávání informací, snadné přemísťování. Princip tisku byl znám i před Gutenbergem, ovšem stěžejním přínosem knihtisku byla jeho snadná reprodukovatelnost.

ilustrace. Počátkem 15. století se z tohoto díla stal předmět církevního útoku.¹¹ V období protireformace byl *Dekameron* umístěn na seznam zakázaných knih – *index librorum prohibitorum*. Cenzuře se vyhnula jen ta vydání, která byla dříve upravena a schválena. I přes nepřízeň doby existovalo na konci 15. století více jak tři sta tištěných nebo psaných verzí a osm tisíc ilustrací textu. (Hyde 1964) Otevřenost přirozené lásce a zostuzování církevních hodnostářů přibližuje tato ukázka:

„*Když Alessandro položil ruku na opatovu hrud', našel tam dvě kulatá a pevná a něžná ňadra vypadající, jako by byla zhotovená ze slonové kosti. A sotvaže je našel a poznal, že opat je žena, nečekal na další pobízení, ruče ji objal a chtěl ji líbat*“ (Boccaccio 2007, 53)

Jelikož zakázané ovoce chutná nejvíce, potlačované dílo vzrostlo na oblibě. Pozoruhodné je, že ještě 19. století, dokonce i 20. století *Dekameron* cenzurovalo.¹²

Tisk se nesoustředil výhradně jen na slova, ale i na vyobrazení. Zhruba na přelomu 14. a 15. století se začal prvně používat dřevoryt pro vyobrazení se sakrální tematikou. Dřevoryt nahradily rytiny z kovu, především pak z mědi. Mědiryt se tolik neopotřeboval a výsledná vyobrazení byla mnohem detailnější. (Pistorius 2003) Tisk stál u demokratizace výtvarného umění, které zahrnuje i erotické výjevy. Soukromé vlastnictví, mobilita a dostupnost hrály důležitou roli při rozvoji specifických forem pornografie (př.: pánské magazíny 20. století). Ruku v ruce se zvýšeným zájmem vzrostla i aktivní cenzura¹³, která se soustředila na erotická vyobrazení, jež byla obecně považována za vulgární.

Od 16. století začínala být kombinace sexu a tisku opojná. Ideálním příkladem pornografických možností nového média jsou *Sonetti Lussuriosi (Rozkošnické sonety)* od Pietra Aretina (1492 – 1557) (Brundage 1996) obohacena o vyobrazení kopulujících párů od Giulia Romana (1499 – 1546), která původně visela na stěnách samotného Vatikánu. (Bílek 1991) Jak přesně vypadalo šestnáct poloh sexuálního styku, nevíme, neboť již stěny Vatikánu nezdobí. Originální díla se sexuálním obsahem – obrazy, fresky, kresby – neměla

---

¹¹Za zmínku stojí rok 1497, kdy dal převor Savonarola, nejmocnější muž Florencie té doby, spálit umělecké předměty, jež by mohly odvádět pozornost od Boha – nemravné tapisérie, hudební nástroje, v neposlední řadě i *Dekameron*. (Hyde 1964)

¹²V souvislosti s vydáním Zákona o obscénních publikacích byl v roce 1857 zničen velký počet výtisků. Ještě v roce 1922 byl pokutován knihkupec v americkém Cincinnati za prodej tohoto díla.

¹³Příklady děl, u kterých zasáhla cenzura: *Milenecké oběti* od Zoana Andrea (1475 – 1505), *Mars, Venuše a Vulkán* od Eney Vica (1523 – 1568) a grafiky *Licivie* od Agostina Carracciho (1557 – 1602); (Hyde 1964)

moc dlouhou životnost.¹⁴ Teprve až tisk zachránil proslulost originálních děl. Důležitou osobou v tomto směru byl Marc'Antonio Raimondi, přední mědirytec italské renesance. Zasloužil se o kopie originálních Romanových kreseb, které vydal v roce 1524 pod názvem *Sedici Modi (Šestnáct poloh)*. I tyto kopie vzbudily velký rozruch a musely být zničeny. O tom, jak mocný byl zásah cenzury, svědčí ten fakt, že se britskému muzeu povedlo zachovat pouze jeden nekompletní originál grafických listů.

Míra explicitnosti a detailu nebyla do této doby k vidění, proto rytiny způsobovaly takový rozruch. Navíc šlo o prezentaci skutečného sexu. Morální systém budovaný na křesťanském podhoubí byl pomalu, ale jistě rozdroben. V samotném středu výjevu už nebyl Bůh, ale člověk oddávající se sexu. Možná právě proto lze již zde sledovat první příklady pornografie v moderním slova smyslu. Velkým omylem současné společnosti je domněnka, že se současný sex liší od toho z dřívějších dob. Díla nebyla cenzurována, kvůli obsahu, ale kvůli dostupnosti.

Vraťme se ještě k sonetům proslulého Pietra Aretina, který je považován za zakladatele pornografické literatury.¹⁵ Sonety byly dodatečně vydány v knižní podobě v roce 1527 spolu s dřevoryty Giulia. Povyk nad dílem pramenil jak ze slov, tak i z kreseb. Verše jsou napsány střídavě v mužském a ženském rodě. Zde je krátká ukázka ze Sonetu 3, který jasně staví do centra soulož, nikoliv Boha.

„Pojď' drbat! Nuž jen rychle, duško drahá,

I lidé stvoření jsou pro drbání.

Ty na můj myslíš pyj, a já zas na ni –

Bez nich by byla smutná žití dráha.“

---

¹⁴Dalším příkladem zničeného originálu je Michelangelův (1475 – 1564) obraz *Léda s labutí*, který byl spálen za vlády Ludvíka XIII., poněvadž se jednalo o nebezpečně obscénní objekt. Hrubou představu o originálním obsahu máme z kopií. Takto zničených originálů je velké množství.

¹⁵Pietro Aretino je znám i pod četnými přezdívkami: „božský Aretino“, „pasák papežů“, „pohroma pro princezny“, „vypravěč pravdy“.

Ukázka ze Sonetu 5

„Ho z ruky nedám, chytla bych ho znov?

Co myslíš si, že jsem tak hloupá roba,

Vhod není-li to tobě – škoda slov.

Ze zadu chtěl bys ty sám radost, vid',

Po předku máme stejnou rozkoš oba;

Tak, jak se patří, čiň se – nebo klid!“

„Jak možno, krásko, myslit, že bych šel!

Tu rozkoš pustit se mi nepodobá,

Byť sám král Francois na tom závisel!“

Falešná cudnost, nepřírozené chování a pokrytecké konvence vedly k sepsání těchto sonetů, jak Pietro Aretino vysvětluje: „*Odmítám kradmé pohledy a ten odporný zvyk zakazovat očím, co většině lidí přináší rozkoš a potěšení. Co je škodlivého na pohledu muže, který obcuje se ženou? Proč mají být v tomto ohledu zvířata svobodnější než my?*“ (Tang 2003, 93) Aretinovy sonety znamenaly pro západní civilizaci bod zlomu, protože to bylo poprvé, kdy byl erotický text spolu s erotickou ilustrací otištěn pro nejširší veřejnost. Cenzura k tomu ještě zajistila to, že *Rozličné způsoby milován* mají pevné místo v historii. Cenzura samotná totiž jistým způsobem vytváří to, co chce kontrolovat. Walter Kendrick k tomu dodává: „*Jakmile se vyčlení oblast, do které je přístup povolený jen vyvoleným, je to jako pozvánka k neoprávněnému vniknutí.*“ (Tang 2003, 95) Ovšem prohřešek a represe jsou dvě strany jedné mince. Čím je represe úspěšnější, tím silnější je touha po zakázaném ovoci. Proto celá Evropa dychtila po Aretinových *Rozličných způsobech milování* poté, co byly zničeny téměř všechny originální štočky (dodnes se zachovala jediná nekompletní verze knihy z roku 1527). A tak se začaly objevovat nové neautentické verše a ilustrace.

Nově vytvořená pravidla, která určovala možnosti sexuální prezentace, poskytla sexuálním vyobrazením politický vliv. Obscénost byla považována za rozvratný živel a ten, kdo opovrhoval zákony, se politicky angažoval. V průběhu 16. století vycházela další díla, která se nesla v duchu sexuální explicity a detailnosti. Někteří historikové se shodují na tom, že první „ryze pornografická“ kniha – *La Puttan Errante (Vzpurná prostitutka)* – vyšla již v roce 1531. Naneštěstí se nedochoval žádný výtisk či svědectví z té doby, tudíž známe až pozdější verzi z roku 1650. Kdežto Berl Kutchinsky, dánský kriminolog, otevřeně ukazuje na rok 1668. Z tohoto roku pocházejí první dochované důkazy o existenci tištěné, „ryze pornografické“ literatury. Ta je vytvořena bez jakýchkoliv sociálních, filosofických, satirických a uměleckých aspektů, úmyslně a pouze pro to, aby vzbudila sexuální vzrušení čtenáře. Důkazem je nález tajného deníku známého anglického kronikáře Samuela Pepyse, ve kterém se pojednává o svazečku s názvem *L'Ecole des Filles*¹⁶ (*Dívčí škola*). Nejde však o stejnojmennou knihu Michela Millota a Jeana l'Ange z roku 1655, nýbrž o její pornografickou parodii. (Poštulka 2007) Samuel Pepys si do svého deníku zaznamenal: „*Je to velmi nemravná kniha...je v ní však ukrytá velká síla, která postavila mého ptáka, jemuž jsem musel ulevit.*“ (Tang 2003, 96)

Chlípny obsah těchto knih byl sice neslučitelný s křesťanskou morálkou, neměl však rozvracečskou sílu. Ta přišla až v 17. století, kdy se satira používala coby zbraň proti církevním i světským institucím. Obscéní literatury se využívalo především v době politického napětí.¹⁷ Jasným příkladem, kdy měla pornografie politickou moc, je období Velké francouzské revoluce, což vysvětluje Lynn Hunt, profesor historie na univerzitě v Pensylvánii: „*Politicky motivovaná pornografie pomohla revoluci tím, že podkopávala legitimitu zestárlého režimu coby společenského a politického systému.*“ (Tang 2003, 97) Ponižování byli aristokraté, duchovní i královské rodiny. Dokud se pornograficky laděná satira třefovala do honorace, nebylo to tak zlé, horší byly výpady mířené proti obyčejnému lidu. „Filosofové ulice“ vydávaly drzé texty, jež byly určeny veřejnosti. S Velkou francouzskou revolucí mizí politické ambice pornografie. Během 18. a 19. století se podstata pornografie změnila a získala punc nebezpečné a podvratné činnosti, ovšem stále dokázala šokovat.

---

¹⁶Knih s názvem *L'Ecole des Filles* vyšla celá řada.

¹⁷Žezlo Karla II. bylo nezornováno ve tvaru zdivočelého penisu, což symbolizovalo jeho tyranskou vládu.

Na pornografickou literaturu se hledělo stále skrz prsty, což vyústilo až k přijetí anglického Zákona o obscénních publikacích v roce 1857.¹⁸ Navíc se zakládala další tajná muzea pro tisk, příkladem je Paříž či Londýn.¹⁹ Ačkoliv byla veškerá pozornost upřena na tisk, budoucnost pornografie patřil jinému médiu, jehož vliv byl o to větší. Pomyslný štafetový kolík přebrala od tisku fotografie.

2. 2. 4 Fotografie

Jedním ze stěžejních přístrojů 19. století se stal fotoaparát. Byl to symbol moderního věku, který naplnil dávný sen umělců – vytvořit dokonale věrný obraz, jenž budí dojem reálna.²⁰ Prakticky prvně užívaný fotografický proces představil světu v roce 1839 francouzský malíř a vynálezce Louis Daguerre (1787 – 1851), odtud tedy daguerrotypie. Nový postup zachycování obrazu využíval techniky *camery obscury*, která byla známa již ze 16. století. Nové médium zaznamenalo obrovský boom, který byl však výsadou majetných lidí. Pro normálně pracujícího člověka znamenalo pořízení jednoho obrázku celý měsíční plat. Reprodukovaly se panorámata, klasická díla, ale i akty. První legální akty v Paříži se nazývaly *académies*, které se vydávaly za údajné studie umělců. Byly povoleny jako *aidé-mémoire*, připomínky, aby se ušetřilo za modelky. V takovém kontextu byly bezproblémově prodávány. Nebyly však ani akademické, ani umělecké, a použité rekvizity vyzradily jasný záměr.

„Jakmile se člověk zadíval na všechny ty titěrnosti, punčochy, podvazky, boty, šperky, bylo naprosto zřejmé, že nahé tělo je zde zašifrované pro svou erotickou přitažlivost. Právě tyto šifry nutí diváka uvědomit si, že je to právě to tělo, které je určeno pro erotickou potřebu.“ (Lucie-Smith 1991, 76)

---

¹⁸Kniha *Fanny Hill* nevzbudila při své vydání (1748-49) žádný rozruch, kdežto o sto let později byla zakázána.

¹⁹Tajné muzeum tisku v Paříži – Enfer v Bibliothèque Nationale – a v Londýně – Private Case v Britské knihovně.

²⁰Skutečnost, že cílem umělců je snaha o dokonalé ztvárnění obrazu, zachycuje už Plinius ve své *Naturalis Historiae libris (Kapitoly o přírodě)*. Dokládá to příběh o sporu mezi dvěma umělci, kteří soupeří o to, kdo z nich je lepším umělcem. Zeuxis namaloval hrzony tak věrně, že se na ně slétali ptáci, aby ochutnali z namalovaného vína. Pyšný na svůj kousek vyzval Parrhasia, aby odkryl závěs, za kterým se skrývalo jeho dílo, a mohl je porovnat se svým. Když Zeuxis zjistí, že závěs je samotným obrazem, uznal svou porážku, neb on sám dokázal přelstít jen ptáky, zatímco Parrhasiovi se podařilo oklamat umělce. (Pliny, Němeček 1974)

Vytváření daguerrotypových aktů bylo náročné, kvůli dlouhé expoziční době. Nicméně každý takto zhotovený daguerrotyp byl originál, který se pyšnil jemným rozmazaným nádechem. Zachycovat portréty bylo možné až s katalyzátory, které urychlily celý proces. Až s příchodem mokrého procesu došlo k demokratizaci fotografie. Mokrý proces (též kolodiový proces) zavedl účinný postup, jak vyvolat negativy, které se vytištěním na papír potažený albuminem daly přeměnit v pozitivy. Díky tomu se mohlo vyprodukovat velké kvantum relativně levných snímků. Portrét nově vyšel na pouhou desetinu ceny starého daguerrotypu. To zapříčinilo velkou produkci snímků, především pak *académies* tvořily polovinu celého trhu se snímky ve Francii. Z toho plyne, že populární *académies* nekupovali pouze studenti. Inu, není se čemu divit, jelikož převážná část *académies* tvořily ryze pornografické snímky, které se jen kryly tímto vznešeným názvem. Ať už byly důvody jakékoliv – tradiční očekávání, umělecké ambice či zástěrka pro nestoudné motivy – mnoho z těchto raných snímků nahých žen využívalo technik „vysokého umění“. Tyto techniky přijal západní svět za své jen proto, aby se umožnilo prezentovat sex i v umění. Těmito technikami jsou postoj, který modelka zaujímá, sloup a záclona. Navíc se akty té doby idealizovaly a komponovaly do mytického prostředí. (Webb 1983) Fotografové však zjistili, že nestačí pouhá technika pro umělecký výsledek, a proto fotografie vyvolávaly spíše úsměv.

Problém tkvěl v samotné fotografii. Byla až příliš otevřená, přesná a podrobná. Jednoduše toho zobrazovala moc. Nebylo již možné kvůli přebytku zachytit ideál. Fotografické obrázky byly explicitnější než jejich namalované sestry. Idealizovanou lidskou formu nahradily nedokonalosti skutečné ženy. Již to nebyla dokonalá prsa nymfy, ale opravdové neuspokojivé tvary. A proto začaly být obrázky nahých žen pohoršující. Fotografie v 19. století zapříčinila jednu pozoruhodnou věc, otočila naruby společenské vnímání aktu. Pro renesanci byla nahota hlavním objektem, symbolem vysokého umění.²¹ „*Nahota znamená schoulené a bezbranné tělo, akt, to je vylepšené tělo. Akt mění nahou ženu v umělecký předmět.*“ Načež akty v 19. století vzbuzovaly utrpení. „*Je to věc, na kterou se nemůžeme podívat, aniž bychom přitom nepocítili odpor. [...] obrazy jsou*

---

²¹Botticelliho Zrození Venuš (asi 1478), Correggiova Danaé (asi 1531), Tintorettova Zuzana v lázni (asi 1555). Rubensovy Tři Grácie (asi 1640), Tiziánova Venuše s varhaníkem (asi 1548) – všechna tato díla znázorňují akt.

urážkou oka a nežádoucí nahotou.“ (Tang 2003, 101) Akt mění nahou ženu v umělecký objekt.

Konfrontaci děl klasického umění s fotografiemi lze demonstrovat na příkladu Tizianovy Venuše (asi 1522) a Darnayovy fotografie Augustiny Guyové (1858). Obě díla jsou si podobná, jak pózou akterek, tak i mírou odhaleného těla. Přesto byl autor za tyto fotografie poslán do vězení, *„zato Tizian je označován za mistrovského klasika.“* (Mathews 1994, 64)

Odmítavý přístup k „fotografickým aktům“ byl ztvrzen již při první výstavě francouzské fotografické společnosti roku 1855, kdy byly jakékoliv pokusy o umělecký akt *„bez jakýchkoliv výjimek odmítány“*. (Kimmel, Linders 1997, 57) Díla měla uměleckou hodnotu pouze v prostorách muzea či galerie, zatímco „na ulici“ se jednalo o pornografii. O to větší šok byl z reality, jelikož divák zřel fotografované ženy – nešlo o nějaké pomyslné Venuše, ale o pradleny, dělnice, anebo ještě hůře o prostitutky – které bylo možné vidět kráčet sousední ulicí. Poznání této nové dynamiky vedlo k reakcím, jako byl odpor, pocit spoluviny, rozkoš či sexuální vzrušení. Po jedinečnosti fotografie pátral Roland Barthes, který dospěl k následujícím postřehům: *„Kdysi, je to již dávno, jsem narazil na fotografii nejmladšího Napoleonova bratra Jérôma (1852). S úžasem, jež jsem od té doby nedokázal oslabit, jsem si tehdy řekl: „Díváš se na oči, které viděly Císaře“*“ (Barthes 2005, 12).²² Jinými slovy, přímá a příčinná vazba fotografie na znázorňovaný objekt určuje její ontologickou odlišnost od dalších zobrazujících systémů. Fotografie nám zprostředkovává vztah mezi divákem, autorem a objektem, tudíž představuje posun ve společenských souvislostech. Vulgárnost těchto souvislostí byla pro diváky 19. století často šokující.

Relativní láce fotografie po zdokonalení mokrého procesu významně přispěla k rozvoji odvětví pornografické fotografie, neboť fotografie přispěla k sociálnímu zrovnoprávnění. Od této chvíle si mohl zhotovit snímek obyčejný muž i obyčejná žena, což znamená, že se otevřel nekontrolovaný prostor pro vznik pornografických fotografií. Západní svět na přelomu 19. a 20. století byl doslova zaplaven pornografickým materiálem.

„Stručně řečeno, obchod s nemravnými obrázky byl v devatenáctém století živý a dynamický a byl důležitou součástí nového světa fotografie. A přesto když porovnáme

---

²² Roland Barthes (1915 – 1980) byl francouzský literární kritik a teoretik, filosof a sémiotik.

určitou dvojakou tvář dějin – dějin, jak se skutečně staly, v porovnání s dějinami, jak byly napsány – s údivem zjistíme, že tyto první pornografické fotografie jako by nám zmizely z očí.“ (Tang 2003, 117)

Ono též s rozmachem pornografických fotografií docházelo k četným represím a zatýkáním. Celé 19. století se jeví jako doba cudného zobrazování průmyslového pokroku, krajín a historických staveb. Skutečnost je však taková, že prezentování nahoty a koitu bylo ze strany publika žádané. Dějiny pornografie totiž nejsou dějinami lineárního vývoje lidské sexuality, jež prochází určitým progresem v sexuálních projevech a jejich zobrazování. Představa, že sexuální materiály prezentované v médiích – orální sex, orgie, bičování, fetiš, gay a lesbický sex – jsou výdobytkem posledních pár desítek let, je mylná (Williams 1999). Profesorka Linda Williams z univerzity v Kalifornii, která zaujímá klíčové postavení ve vědeckém výzkumu pornografie, poznamenává:

„Když učím pornografii, je velmi legrační, jak jsou moji studenti naprosto šokováni zjištěním, že zvyklosti, které známe ze současnosti, jako je například přímý a detailní záběr, a polohy, jež považují za velmi moderní, se objevují již v době antiky.“ (Tang 2003, 118)

Největší spory během 19. století, se však na toto téma vedly nad literaturou, jejíž předpokladem byla umělecká hodnota, což se projevilo i u fotografie. (Longino 1980) Ve snaze vyhnout se nálepce „obscénní“, čili vymanit se z legislativní represe, vznikaly organizace profesionálních a amatérských fotografů a s nimi i specializovaná periodika, jejichž původní umělecké a vzdělávací poselství bylo nahrazeno eroticko-pornografickým. (Petersen 2003) A tak kanadskou knihu *Body in Art* kupovali běžní muži, ačkoliv byla oficiálně pro učitele a studenty malířství. Pakliže chtěl takovéto fotografie vydat nespécializovaný časopis, musel ospravedlnit tento skutek morálním kázáním. Kupříkladu v roce 1895 byl americký *Metropolitan Magazine* doplněn o komentář, poněvadž prezentoval nahé modelky. *„Je to již dávno, co se starší civilizace světa rozhodly, že pouze chlípně duše vidí náznak a ohavnost v klasických studiích aktů.“ (Tang 2003, 119)*

Další možnou cestou, jak prezentovat nahé tělo, jež nebylo v rozporu se zákonem, byly „dámské“ a „pánské“ časopisy, které uváděly na titulních stranách hvězdy filmového plátna. Tento žánr se rozvinul ve 40. letech 20. století a postupem času se zvyšovala míra zobrazované explicitnosti. Čtyřicátá léta přinesla obnažené nohy, padesátá prsa, šedesátá zadnice a sedmdesátá rozkrok. Pro 70. léta je typický boj „o rozkrok“, respektive o míru jeho zobrazení – ochlupení, poté genitálie a nakonec roztažené genitálie. Aneb, co

odstartoval *Penthouse* s prvními záběry ochlupení, dovedl nový časopis, *Hustler* Larryho Flynta, do gynekologické krajnosti.²³

Technologie fotoaparátu představuje radikální přelom, kdy se vytváří nový druh pornografie, jenž se zaměřuje na detailní zobrazení.

„Detailní záběry kundiček zdánlivě před vznikem fotografie neexistovaly. Před fotografií byl sex chápán jako činnost. Bylo to cosi, co dělali lidé v počtu dvou, tři či deseti dohromady. Avšak to, co člověk vidí na fotografii, jsou genitálie, součást těla vytržená z kontextu. Jde o radikální fragmentaci těla, která, jak se zdá, neměla svého předchůdce v – řekněme například – litografické pornografii. Jde o posun od sexuality jako aktivity k sexualitě jako zakázanému pohledu.“ (Solomon – Godeau 1991, 98)

Hlavní proud se začínal osmělovat a postupně přidával na explicitnosti. Tento proces musel být však pozvolný. Nesměly se překročit jisté hranice náhlým skokem. Fotografie i časopisy byly úžasné ve své schopnosti snadné mobility a úschovy. Člověk má při jejich prohlížení naprosté soukromí. „Časopisy pro jednu ruku“ nabízejí detailní realismus, sexuální polohy a kombinace fantazií. (Winick 1985) Touha vidět a dozvědět se víc vedla k dalšímu médiu, které dokázalo lépe naplnit nové nároky v oblasti pornografie. Následovaly pohyblivé obrázky.

2. 2. 5 Film

Film pokračoval tam, kde skončila fotografie, jelikož zachycoval celou plejádu okamžiků. S filmem přišel i nový druh vizuálního zážitku – potěšení z pohybu. Ne nadarmo někteří označují kameru „strojem na viditelnost“. Od samého začátku se tedy film snažil vidět více a výsledkem je určitá perverzní tendence cenit si skrytého poznání více než toho dostupného. Nové médium má sklon k maximální viditelnosti – vidět víc a vědět víc. V prvních letech

---

²³K nejznámějším „pánským“ časopisům patří *Playboy* (1953) Hugh Hefnera, který informuje čtenáře o novinkách ze světa módy, kultury, vědy a techniky, a jako přidanou hodnotu nabízí stylizované erotické fotografie známých žen (Dediny 2006). Konkurenční *Penthouse* (1965) Boba Guccioneho má podobný obsah, který se však během let radikalizoval (Poštulka 2007). Nejodvážnější *Hustler* (1974) Larryho Flynta je však od počátku čistě pornografický.

Mezi československé klenoty, které je vhodné zmínit, patří *Erotické revue* (1930) J. Štýrského nebo katalog *Tajemství rozkoše lásky, Pojednání o tom, jak možno oběma manželům dosáhnouti plné rozkoše při manželském styku* (1927) od J. Vysockého. (Spán 2001) Během komunismu byl pornografický materiál nedostatkovým zbožím, které putovalo ze zahraničí. V 90. letech se trh začínal postupně naplňovat a dnes můžeme najít okolo 150 titulů (ABC ČR).

existence zaměřoval film svou pozornost na lidskou činnost v plném detailu, čímž se postupem času dostal i k tělu a sexu.²⁴

O první promítání (15. července 1895) se zasloužili notoricky známí bratři Lumiérové, kteří nemohli v oné chvíli tušit, že film přinese posedlost „po viditelném“. Následující rok byl promítán film *The Kiss – Polibek* (1896) – který se dočkal policejního zásahu, což by v současné době vyvolalo úsměv, tehdy nikoliv. I zde, stejně jako u fotografie, platí, že film nabízí sled jednotlivých dějů, nikoliv skutečnost, což může vést ve finále k pocitům zmaru. Mnohdy se poukazuje na to, že pornografie slibuje víc, než může ve skutečnosti nabídnout – touha po objektu nemůže být naplněna, tudíž je klamná. Z tohoto pohledu je pornografie velký nezdar a selhání při vytváření skutečných společenských vazeb. (Tang 2003). Avšak více než to, co film nemůže reálně nabídnout, řešily úřady a horní vrstvy to, co ve skutečnosti přinášel. A vzhledem k tomu, že byl v roce 1887 patentován Kinetoskop Thomase Alvy Edisona, který se proměnil na kukátkový kinematograf (peepshow), se řešil nabízený obsah k vidění. Promítání pornografických děl probíhalo v pasážích a v podloubích, kam mohl kdokoliv, což byl problém. Film, jakožto médium, mohl ovládat nejnižší emoce těch nejzranitelnějších – žen, dětí a nevzdělaných lidí. „*Pornografie jako provokující zobrazení nahoty podléhá cenzuře zejména proto, že člověka vzrušuje.*“ (Uzel 2004, 155) Společenská a morální panika z nového média vedla ke krokům, jež měly zajistit kontrolu.²⁵ Jediným pozitivem filmu, alespoň v očích kritiků, byla skutečnost, že dělnická třída během promítání nekonzumuje alkohol. Tak či tak, film se stal nejsledovanějším i nejkontrolovatelnějším médiem až do příchodu televize. Například Britský výbor pro filmovou cenzuru měl dvě kritéria: žádná materializace Krista a žádná nahota. (Petersen 2003) Tento zásah měl v důsledku dvě skutečnosti. Jednak se prodloužil příchod sexu a nahoty do kin o několik desítek let. A rovněž se vytvořila polarizovaná filmová produkce. Běžné filmy byly promítány v oficiálních kinech, čímž podléhaly cenzuře, zatímco explicitnější filmy byly promítány v „kuřáckých salóncích“ a nevěstincích, tudíž se cenzuře vyhnuly. Tyto „salónky“ a nevěstince aplikují stejné mechanismy jako v případě tajných muzeí – materiál je určený jen pro vyhraněnou část lidí, respektive pro pány. Tím se první pornografické filmy – „filmy pro pány“ – ocitly ve

---

²⁴ Za první pornografický snímek se považuje *Le Coucher de la Mariée* (1896) Alberta Kirchnera.

²⁵ Spojené státy americké – Federální úřad pro cenzuru filmu (1902); obdobně Německo (1908); Británie (1909) Švédsko (1911). Celkově Spojené státy americké byly v cenzuře přísnější, ještě ve třicátých letech byla striktní pravidla – nesmělo být viděno vnitřní stehno ženy mezi podvazkem a kalhotkami. (Tang 2003)

vlastním proudu. Charakteristickým rysem těchto filmů je minimální inovace během několika desetiletí. Stejný filmový pás, stejné schéma, pořád dokola. Seznámení s protagonisty, předehra, soulož a konec filmu. Pornografické filmy silně zaostávaly za filmy hlavního proudu, poněvadž o inovace neusilovaly. Tento stav byl nad míru vyhovující, jelikož se divákovy nabízela přehlídka genitálií. Podstatné bylo vědomí, že jde o skutečně lidi, skutečný sex. Tyto filmy často obsahují oplzlé narážky a košilátý humor. Kupříkladu film ze 30. let – *A Stiff Game (Tuhá hra)* – předkládá, že jeden z protagonistů „se věnuje bílému masu a chlupaté buchtice“. Izolování pornografických filmů od hlavního proudu mělo vliv na společensky uznávanou identitu muže. Nový druh kultury vyčleňoval ze svých řad ženy, neboť filmy byly točeny muži pro muže.

„Pornografický svět filmů pro pány je světem sexuální hojnosti. Ženy jsou povolné, muži dominantní. Je to svět plný jednoduchých sexuálních příležitostí bez následku či odpovědnosti. K sexu může dojít kdykoliv a kdekoliv, což se samozřejmě také děje. Jsme ve světě, který Steven Marcus nazval „pornotopii“, bájným světem, kde čas a prostor neslouží k ničemu jinému než k sexuálním utkáním.“ (Tang 2003, 133)

Není proto divu, že se zde projevovaly misogynní prvky a čitelné příklady materializace žen. Žena se stává pasivním objektem dominantní mužské touhy, která je přirozená. Divák tak vidí ženu jako prostitutku, která „[...] nemůže být znásilněna, pouze použita“ (Dworkin 1981, 204). Prvotní pornografické filmy byly těžkopádné, neohrabané a cílily na hříšnost sexuálního aktu, nikoliv na vášeň, vzrušení či rozkoš. Pornografické náměty třicátých let se vyznačovaly řadou opravářů, mlékařů a poslíčků, kteří navštěvují osamělé ženy v domácnosti (Petersen 2003, 125) Patálií bylo nelogické přerušování příběhu ve prospěch soulože. Se souloží se dějová linie hroutí.

Nejvýznamnějším pornografickým filmem 50. let byl *Smart Aleck – Švihák Aleck* (1951), který byl již velmi explicitní. Padesátá léta byla však nadále v těchto otázkách nesmlouvavá. Pornografické filmy byly tolerovány za předpokladu, že se dodržovala jistá pravidla. Nejpodstatnějším pravidlem bylo zůstat v „podsvětí“ a nevylézat.

Ovšem to právě podhoubí pro pornografii se objevilo až v letech šedesátých. Vlna sexuální revoluce umožnila liberální společnosti více diskutovat o přirozené lidské sexualitě. Z pornografie se opět stalo politikum, díky kterému si lidé uvědomovali absurdnost některých pravidel. To, co bylo před deseti lety ještě zakázáno, se nyní prodíralo do hlavního proudu. Když byl film *I am Curious Yellow – Jsem zvědavá-žlutě*

(1967) – zveřejněn, nikdo nepochyboval o jeho záměru. Někteří naznačovali, že se tento film snažil pohnout stojatými vodami a chtěl umožnit volnou distribuci pornografických filmů. Autoři tak nasazovali cenzorům „růžové brýle“. Alex deRenzy, slavný pornorežisér, byl o to mazanější, jelikož své výtvořiny zahaloval do osvětového kabátku v podobě dokumentu. Nyní to nebyla pornografie, ale o pornografii. Proto se jeho film s prvky tvrdého porna objevil v kinech – *Censorship in Denmark: A New Approach – Cenzura v Dánsku: Nový přístup* (1969) Zkrátka a dobře, snahy cenzorů byly proti sexuální revoluci a proti pornografii méněcenné. Dokonce se někteří aktéři snažili o sexuální osvětu ve společnosti.²⁶

Úspěch nenechal na sebe dlouho čekat a brzy se objevil nový druh pornografie, který se vyznačoval ucelenou dějovou záplatou s otevřeným sexem. Přelom přišel v roce 1972, kdy se narodilo moderní porno. Znamenalo to průlom v pohledu veřejnosti i médií na prezentaci sexu. Byly totiž natočeny tři stěžejní, základní a klasické filmy, jež umožnily změny v zákonech, ale nejen ony. Byl to i počátek tvrdé pornografie. (Poštulka 2007)

Těmito kultovními filmy jsou: *Deep Throat – Hluboké hrdlo*; *Behind Green Door – Za zelenými dveřmi*; *Devil in Miss Jones – Dábel v slečně Jonesové*.

Téměř přes jedinou noc se změnil přístup k pornografii, začala se oslavovat. Tato doba je považována za zlatý věk (alespoň v Americe) a z pornografie se stal obrovský byznys. Pornografie pronikla do běžného života lidí a ovlivnila její narativní podobu, která je využívána do současnosti.

Nejznámější z trojice kultovních pornofilmů – *Deep Throat* – lze shrnout asi takto:

„Byl to falocentrický film, který zároveň ztělesňoval nejtajnější mužské fantazie: umlčena falem. Přesto též vyvolal diskuzi o problematice ženského uspokojení. Motivem celého příběhu je vlastně snaha hlavní hrdinky nalézt způsob, jak dosáhnout vrcholu.“ (Tang 2003, 143)

Z historického hlediska je důležité, že tento produkt nečekaně otevřel otázku ženského orgasmu. (Williams 1999)

---

²⁶Příkladem je režisér Lasse Braun, který během 60. let podnikl stovky jíst v rámci Evropy (Dánsko, Španělsko, Itálie, Rakousko a Belgie) s pornografickým materiálem v kufru svého vozu, jenž měl diplomatickou imunitu.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že pornografie konečně vystoupila ze své marginalizované ulity a prolomila hranici tajných muzeí, jednalo se pouze o časově omezenou slávu. Nepřestalo se natáčet, ba naopak pornografický byznys vzkvétal. Jde o to, že už pornografie nebudila takovou senzací – nebyla již v módě. „*Pornografie se znovu vrátila do svého ghetta a i přes opojné vyhlídky vyplývající ze sexuální revoluce neztratila své stigma.*“ (Tang 2003, 147) Čekalo se opět na nové médium, které divákovi nabídne větší soukromí a kontrolu.

2. 2. 6 Pornografie pro každého

Nyní se již zběžně podíváme na média, která výrazně etablovala pornografii a odstranila tabu, stud a pocit zakázaného ovoce. V polovině 70. let se na trh dostala videokazeta – VHS – jež zásadně ovlivnila sledování pornografie. Došlo k rozšíření trhu, který už nemusel cílit na konvečního diváka. „*Zatímco film usiluje o ideál, video, vzhledem k jeho výrazně nižším nákladům, si může dovolit orientovat se na úzký okruh diváků a nabízet sexuální témata, která osloví pouze vybrané diváky, nikoliv širokou veřejnost.*“ (Tang 2003, 159) Dostupnost a láce přehrávačů umožnila sledování pornofilmů v soukromí vlastních domovů. Do této doby se chodilo pouze do kin, ve kterých bylo nepředstavitelné masturbovat (ne nemožné). S videem přichází nový repertoár sexu. Boří se stereotyp, překračují se sexuální tabu a nadále není nutné udržovat sexuální apartheid. Diváci se mohli nově oddat svým sexuálním fantaziím v pohodlí svého domova. Takto povzbuzený divák se věnoval experimentování a pečlivému bádání. Tudiž tu zaznamenáváme novou nabídku bisexuální, transsexuální, lesbické či fetišistické pornografie. Další novinkou, jež umocňovala komfort, byl dálkový ovladač, díky kterému bylo možné zastavit či opakovaně přehrát oblíbené sekvence. Nebylo to však jen o sledování, ale i o natáčení. Došlo k rozmachu amatérské pornografie, která byla jedinečná ve své přirozenosti a bez zbytečných dialogů (tento koncept setrvává do dnešních dnů). Průkopníkem amatérské pornografie byl Ugly George z New Yorku, který „*se svou kamerou hledal ženy, které potom vábil do tmavých uliček a přemlouval je, aby před ním odhalily ňadra.*“ (Tang 2003, 166) Videokazeta oživila skomírající pornoprůmysl, především v Americe, kde vznikla pornografická obdoba Hollywoodu – Porn Valley v Kalifornii – a věci s tím spojené (př.: udílení cen).

Vynález knihtisku se zasloužil o demokratičtější vyobrazení, neboť pornografie nebyla nadále omezena pro úzký okruh lidí. Fotografie vnesla do této oblasti realitu a prvek protizákonnosti. Film dal vzniknout masovému trhu s podívanou. Video přineslo soukromí a prvek kontroly. Digitální věk a především internet demokratizuje pornografii nebyvalou měrou.

„Zdá se, že poprvé v historii dostala pornografie svůj vlastní prostor, a to kybernetický prostor. Až do současnosti byla pornografie vždy bezprizorní. Dostala se do izolace v devatenáctém století, což je přesně to období, kdy modernímu životu začaly dominovat dvě rozhodující kategorie – domov a práce. Pokud tam či onam pronikla, vždy se tím porušil zákon a zůstávala tajně ukrytá na dně zásuvky či v kufříku pod postelí. Okrajové postavení pornografie se omezilo pouze na okrajové oblasti – vykřičené čtvrti, erotické biografy a tak dále. Nejen že tato místa jsou prověřována policií, navíc se vždy najde svědek vašeho počítání a vy se už nikdy nezbavíte obav z ostudy. [...] Internet je nejdokonalejší technologií pro konzumenty pornografie: už žádní voyeurů – už žádní pasivní diváci, kteří odevzdaně sledují to, co jim nabízí někdo jiný. Ted' máme konečně plnou kontrolu nad tím, co vidíme.“ (Tang 2003, 176)

Internetová pornografie to nejsou jen webové stránky plné videí, ale i reklamy, virtuální diskusní místnosti (chat rooms), či „společenské stránky“ (newsgroups, bulletin boards), kde se mohou lidé „seznamovat“. Internet poslal samotnou podstatu cenzury na samotný okraj. Fenomén internetové pornografie je tak komplexní, že by vyžadoval hlubší analýzu, která by vydala na minimálně jednu samostatnou práci, a tudíž se jí už nebudeme nadále věnovat.

Pornografie nekončí. Mění se média, mění se též přístup společnosti k zobrazování a popisování sexu. To, co ještě nedávno bylo považováno za škodolibé, se nyní pozvolna stává téměř neškodným. Bylo by možné vést úvahy nad tím, jak se pornografie bude nadále vyvíjet, ovšem to není pro tuto práci podstatné. Toto historické putování lze uzavřít výrokem slavné pornoherečky, která kdysi prohlásila: „*Náš byznys skončí v okamžiku, kdy se stane naprosto legálním a nebude mít žádné odpůrce.*“ (Poštulka 2007, 320)

2. 3 Přehled současných přístupů k definici pornografie

V této kapitole se nyní budeme zabývat současnými přístupy k definování pornografie, jež vycházejí z práce – *What is Pornography?* – filosofa Michaela C. Rea.

Definice „pornografie“ se v současné literatuře vyskytuje v šesti odlišných kategoriích:

- I. pornografie jako prostředek k vydělávání peněz
- II. pornografie jako druh „špatného“ umění
- III. pornografie jako zobrazování mužů a žen coby sexuálních objektů
- IV. pornografie jako forma obscenity
- V. pornografie jako forma útlatku
- VI. pornografie jako prostředek k sexuálnímu vzrušení

Poslední tři zmíněné kategorie (IV., V., VI.) jsou zdaleka nejvýznamnější. Některé definice mohou spadat pod více těchto kategorií. Může být i pornografie charakteristická všemi šesti kategoriemi (tj. pornografie zahrnující současně sex pro zisk, špatné umění, sexuální objekty mužů a žen, obscenitu, útlak, a která sloužící k sexuálnímu vzrušení). Konec konců by mohl být příklad pornografie, u které by se nevyskytla ani jedna uvedená kategorie. Hlavním cílem této části je ukázat jednotlivé přístupy k současné pornografii. Jak bude brzo patrné, každá ze zmíněných definic trpí nějakými limity, kvůli kterým nelze stanovit ideální definici.

2. 3. 1 Pornografie jako prostředek k vydělávání peněz

Ne všechny sexuálně explicitní materiály jsou považovány za pornografii, jak bylo patrné v kapitole věnující se historii pornografie. David od Michelangela je sexuálně explicitní, Bible rovněž, ale málo kdo je považuje za pornografické. Co odlišuje tyto materiály od těch, které považujeme za pornografické? Jednou z odpovědí je to, že pornografie prodává svou sexuální jednoznačnost v zájmu dosažení zisku. Podle sociologa Jona Huera je pornografie jakýkoliv objekt vyhotovený pro účely zisku, který se odvolává na naše sexuální zájmy. Dle jeho názoru pornografie skutečně apeluje na naše sexuální zájmy,

ovšem není to její charakteristický rys. Tím je zvyšující se zisk plynoucí z přitažlivosti. (Huer 1987)

Škoda však, že tyto názory mají daleko k ideální definici pornografie. Potíž je v tom, že by spodní prádlo, erotické hračky, kondomy nebo další sexuální pomůcky spadaly do kategorie pornografie, kdežto striptýz, peep show, amatérská videa a jiné neziskuchtivé materiály nikoliv. Tato jedna z možných definic, jež se točí kolem zisku, naráží na ten fakt, že mnoho sexuálně explicitního materiálu, potažmo pornografického materiálu, je distribuováno zdarma. Internet je plný webových stránek s pornografickým obsahem, který je zadarmo. I když je stále mnoho pornografického materiálu zpoplatněno, neznamená to, že by v budoucnu nemohlo být jinak. Stačí jen najít dostatečně majetného distributora. Takovýto materiál, ač sponzorovaný, však nebude o nic méně pornografický.

2. 3. 2 Pornografie jako druh „špatného“ umění

Dalším způsobem, jak nahlížet na pornografii, je vidět ji jako špatné umění – brak. Jednu z dobře známých definic vyřknul Fred Berger: „*pornografie je výtvarné umění nebo literatura, jež explicitně zobrazuje sexuální aktivitu nebo sexuální vzrušení, bez jakékoliv umělecké hodnoty.*“ (Berger 1977, 184) Berger výslovně prohlašuje, že jeho úmyslem není podat dostatečné předpoklady k samotné definici „pornografie“. Jediné, co tvrdí je, že v rámci své definice vybere „*většinu toho, co je považováno za pornografické*“. (Berger 1977, 184)

Ovšem jeho definice je stejně nedostačující jako v případě Huera. Umělecky nekvalitní fotografie nahých modelů v lékařské učebnici či obdobná malba v učebnici anatomie, nemají žádnou uměleckou hodnotu, ba dokonce ani pornografickou. Jediněc, který si doma namaluje vlastní intimní obraz, bude pravděpodobně označen jako „špatný“ umělec, těžko však jako tvůrce pornografie. Na druhou stranu, hodně toho, co je vlastně považováno za pornografii, nespadá pod umění. Peep show ani sex po telefonu není umění, ale oboje spadá do škatulky pornografie. Navíc se většina všudypřítomných příkladů pornografie počítá za umělecké – obrázky v časopisech Playboy a Penthouse. Jak Huer poznamenává: „*mnohé fotografie v takovýchto časopisech mají docela dobrou technickou kvalitu a některé pózy se snaží o umělecký přesah*“. (Huer 1987, 189) Podobné nároky se uplatnily i u literatury (viz. Příběh O).

2. 3. 3 Pornografie jako zobrazování mužů a žen coby sexuálních objektů

Obvykle je pornografie kritizována kvůli tomu, že zobrazuje sexuální objekty. Někteří souhlasí s tím, že jsou muži a ženy zobrazováni *jen jako* sexuální objekty. Feministka Wendy McElroy, která se svými názory řadí k bránící opozici, definuje pornografii takto: „*Pornografie je explicitní umělecké zobrazení mužů a/nebo žen jako sexuálních bytostí.*“ (McElroy 1995, 51) Další feministky, Margaret Smith a Barbara Waisberg, ji definují jako „*sexuální vyobrazení, která prezentují lidi jen jako sexuální objekty pro účely diváka*“. (Smith, Waisberg 1985, 5) Profesor filosofie David Linton se snaží tuto kategorii pornografie obhájit: „*základní charakteristikou pornografie je dehumanizovaný a ponižující sex, který je oddělen od lásky*“. (Linton 1979, 57) Rovněž popisuje rozdíl mezi pornografií a erotikou. Dehumanizovaný sex, při kterém jsou lidské bytosti považovány za pouhé sexuální objekty, kontra umění sexuality s kladným citovým vztahem. Podle Lintonova názoru *není* charakteristický rysem pornografie skutečnost, že jsou lidé vylíčení jako „sexuální objekty“, ale že jsou vylíčení *jako takoví*.

Je důležité poznamenat, že výše uvedené definice jsou odlišné. Ani tato kategorie nepřináší dostačující předpoklady stát se ideální definicí. Naráží zde na onen sexuální objekt. Ne vždy musí být v pornografii sexuálním objektem lidská bytost. Taktéž může být sexuální objekt s nepornografickým tématem. Pakliže bude někdo vybírat sexuální objekt čistě pro informační účely, řekněme v sexuálně explicitním katalogu, nebudeme jej považovat za pornografický. Bylo by možné částečně upravit výše uvedené definice, ale pokaždé vystanou nové problémy.

2. 3. 4 Pornografie jako forma obscenity

Mnozí lidé si myslí, že charakteristickým rysem pornografie je její obscenita/ nemravnost/ oplzlost. Nicméně samotná obscenita nemůže být jediným hodnotícím soudem. Kupříkladu zdvižený prostředník je taktéž v některých kontextech obscénní, nikoliv však pornografický. Proto musí být obscenita v rámci pornografie nějak upřesněna. Obecně je pornografie obscénní tehdy, když zobrazuje lidské pohlavní orgány nebo sexuální chování. „*Pornografie je přímé či nepřímé zobrazení vlezlého erotického aktu, které uráží slušnost*

bez estetického zdůvodnění“, tvrdí akademik a spisovatel George P. Elliot. (Elliot 1995, 74-75)

Podobně pokračují Louis Zurcher a George Kirkpatrick ve své knize, jež začíná předpokladem, že pojem pornografie je hodnotový soud. Označení sexuálně explicitních materiálů nálepkou pornografie je možné chápat pouze v širším kontextu sociologických a psychologických struktur. Zurcher a Kirkpatrick, stejně jako mnoho dalších, si myslí, že právní předpisy jsou na správně cestě, pokud jde o vyjádření samotné podstaty pornografie. Základní myšlenka tkví nikoliv v sexuální explicitě, ale v pohoršení z ní.²⁷ (Zurcher, Kirkpatrick 1976)

Nejdůležitější věc, kterou je potřeba si uvědomit u této kategorie, je poznámka, že pornografie nutně nemusí být sexuálně explicitní. Definice jiných kategorií mohou být částečně upraveny, pakliže se narazí na nějakou poznámku, ovšem definici obscénnosti lze těžko nahradit. Proto by pornografie neměla být pouze kategorií obscénnosti. Navíc zde můžeme k obscénnosti přistupovat dvěma způsoby. Z normativního hlediska je pornografie sexuálně explicitní materiál, který by měl člověka urážet, ať už ho ve skutečnosti uráží či nikoliv. Z deskriptivního hlediska je pornografie cokoli, co ve skutečnosti uráží lidi, kteří se považují za morální. Obě hlediska jsou problematická. Normativní hledisko o ničem neinformuje. Dejme tomu, že si prohlížím sexuálně explicitní fotografie a neurážejí mě. Mám z toho odvodit, že nejsou pornografické či jsem zvrácený? Stručně řečeno by takováto definice byla k ničemu. Buď nebudeme mít ponětí o tom, co nás uráží (tudíž, ani co je pornografie), anebo naopak, tím pádem dostaneme jasnou deskriptivní definici. Ta má ovšem také problémy v evidentních protipříkladech. Ano, můžeme vyhledat mravně založené osoby a zjistit, jaký sexuálně explicitní materiál je uráží. Avšak takový postup by nedokázal spolehlivě od sebe oddělit to, co je a co není pornografické.

2. 3. 5 Pornografie jako forma útlaku

Existuje celá škála definic pro tuto kategorii. Charakteristickým rysem každé z nich je skutečnost, že pornografie podřizuje, degraduje nebo utlačuje své objekty, převážně ženy.

---

²⁷Další příklady definic v této kategorii viz Kronhausen & Kronhausen 1959, Moroz 1979, Sagarin 1969. Právní definice „pornografie“ a „obscénnosti“ se často zaměňují, viz Clor 1969, Manning 1988, Moretti 1984 a zejména Osanka & Johnson 1989.

Proto se jí drží mnohé feministky, jak bude patrné. Opět platí, že trest smrti za politické názory je možné považovat za formu útlaku, nikoliv však za pornografii. Proto musí pornografie zahrnovat určitý druh útlaku, který se pojí se sexuálním chováním a zobrazením lidských pohlavních orgánů. Andrea Dworkin a Catherine MacKinnon, feministky brojící proti pornografii, o ní píší jako o formě diskriminace se sexuálním podtextem. Grafické znázornění sexuálně explicitní podřízenosti žen se vyznačuje těmito způsoby (Dworkin 1985, 5):

- a) ženy jsou prezentovány jako nelidské sexuální objekty, jako věci
- b) ženy jsou prezentovány jako sexuální objekty užívající si bolest nebo ponižování
- c) ženy jsou prezentovány jako sexuální objekty, jež sexuálně vzrušuje ponížení
- d) ženy jsou prezentovány jako sexuální objekty svázané, bité, fyzicky týrané
- e) ženy jsou vyobrazovány jako submisivní, servilní, oddané
- f) ženská těla jsou v pornografických snímcích redukována pouze na části těl (prsá, vagína, zadek)
- g) ženy jsou prezentovány jako prostitutky
- h) ženy jsou zachycovány při sexuálním aktu se zvířaty nebo různými předměty
- i) ženy jsou prezentovány jako degradované, ponížené, mučené, týrané, špinavé, krvácející, dobité, aby vzbudily v divákovi sexuální touhu

Dworkin a MacKinnon jsou motivovány zájmem o degradované ženy. Jsou toho názoru, že ponižování žen vyplývá přímo z pornografie, a proto poskytují takové definice, které jsou dostatečně specifické v rámci legislativy. Catherine Itzin správně poznamenává, že problémem většiny definic „pornografie“ je jejich vágnost pro právní účely. Tento problém se u definice od Dworkin a MacKinnon neobjevuje, hájí Itzin.

Ano, v jednom ohledu má pravdu, a to, že tato definice předkládá velmi specifický seznam vyobrazení, ale i tak je nedostačující a nejasná. Hlavním problémem je to, že pornografii chápou pouze jako vyobrazení lidské podřízenosti. Vezměme si například fotografii z typického pornografického časopisu Penthouse, která prezentuje čistě ženský genitál. Jasný vzor pornografické fotografie, která však nesplňuje podmínku nějakého ponížení či degradace, tudíž by podle Dworkin a MacKinnon nebyla pornografická. Někdo může namítat, převážně feministky, že fotografie v takovýchto časopisech podřizují už jen z toho principu, že činí z žen pouhý objekt sexuální potěšení. Autoři pornografického časopisu pak jistě budou argumentovat tím, že nedělají obecné závěry o ženách, ale o jedné konkrétní ženě. Přidávají životopisné informace, zájmy, koníčky, a tím vytvoří obyčejnou

ženu, která je schopná komunikovat. Nikoliv tedy pouhý sexuální objekt. Navíc se může tvrdit, že jedinec není sexuálním objektem, poněvadž hraje jen svou roli pro potěšení diváka, kterou si sám vybral. Feministky spojují pornografii s násilím, „pornografie je teorie, znásilnění je praxe“. Helen Longino, profesorka filosofie ze Stanfordovy univerzity, ve své definici souhlasí s tím, že pornografie přinejmenším přispívá k utlačování žen. Pornografie „výslovně lže o ženské sexualitě“, a tyto lži podporují násilí na ženách. (Longino 1980, 46) Problém této kategorie definic je absence neponižujících vyobrazení, které jsou i tak silně sexuálně explicitní. Krom toho, kam zařadit neživé předměty, jež jsou také součástí pornografie.

2. 3. 6 Pornografie jako prostředek k sexuálnímu vzrušení

Ačkoliv jsou dvě předcházející kategorie celkem obvyklé, zdaleka nejvyužívanější je tato poslední. Charakteristickým rysem této kategorie je skutečnost, že pornografie způsobuje sexuální vzrušení. Profesor filosofie Jan Narveson vidí pornografii jako prostředek (vizuální, literární, zvukový) sexuální stimulace. (Narveson 1999, 226) Zde je tedy pouze jediný záměr – vzrušit. Kdežto filosof Alan Soble přidává k záměru ještě efekt. Ten může být buď zamýšlený či nezamýšlený, respektive plynoucí z „absence přímého záměru“. Jeffrey Olen a Vincent Barry, kteří se zabývají současnými morálními otázkami, vidí pornografii jako erotický materiál, ovšem oddělují od sebe záměr a efekt. Některá pornografická díla nemají vzrušovat, ale vzrušují. A některá pornografická díla mají vzrušovat, ale nevzrušují. Vystávají nám zde tři podtřídy definic pornografie v této kategorii:

a) materiál způsobující sexuální vzrušení

b) materiál, jenž má sexuálně vzrušovat (*záměr*) a ve skutečnosti tak činí (*efekt*)

c) materiál, jenž má sexuálně vzrušovat (*záměr*) nebo sexuálně vzrušuje (*efekt*).

V každém případě Soble bere pravděpodobnost produkovat nezamýšlené sexuální vzrušení jako postačující podmínku k označení pornografie. Vezměme si příklad ze života. Manželský pár si udělá pár snímků se sexuálně explicitním obsahem. Fotografie jsou zhotoveny pro účely vzrušení, ale pár je nepovažuje za pornografické, spíše za erotické. Pokud bude tedy materiál soukromý, nebude považován za pornografický. Proto mohou existovat materiály, které nejsou pornografické, ale jejich záměrem je vzrušit a činí tak.

2. 4 Problematika definovatelnosti

Většina dnešních lidí se upíná k intenzivnějším tělesným pocitům, což ovšem má i velký význam filosoficko-antropologický a i psychologický, poněvadž samo tělo není uvědomováno jen jako podmínka lidského bytí (subjekt), ale i jako objekt pro druhé. Úloha těla je zdůrazňována v různých druzích lidské seberealizace, čímž se zvyšuje i kult tělesné lásky a krásy, který pak dosahuje vrcholu v existenci pánských časopisů a pornohvězd. Toto je trefně zachyceno v novele Sbohem, město C.:

„Bavili jsme se prohlížením několika kalendářů, které visely na registratuře; byly na nich obrázky žen s tak snovými, fantastickými boky a řadry, že člověku ani nepřipadaly pornografické. Umělec, který vymaloval dívky na kalendáře, vytvořil nějaké třetí pohlaví, které jsem nikdy předtím neviděl.“ (Roth 1966)

Zdánlivě svobodný člověk upadá pod teror konvencionalizace a stereotypizace pohlavních vztahů. Nápadným rysem tohoto empiricko-vizuálního věku je velké uplatnění typizujících schémat. Ve filmech, televizích, časopisech a na internetu se po sexuální stránce orientujeme jako v nějakém albu modelů. Hledáme svůj typ, avšak podléháme univerzální nabídce. Dalším rysem dnešní sexuality je její konzumní postoj. Jakákoliv smyslnost a obscénnost je posuzována konvencemi, jež byly vnuceny společností. Současné pornografické produkty vytváří společnost, která přitom ukazuje na nemravné sexuální požitky. Je to společnost antisexuální, přitom však „nemravná“. Důsledkem toho je moderní člověk sexualizován z *vnějšku*. (Kluckhohn 1947)

V antisexuální společnosti má pornografie stabilizující funkci právě tak jako prostituce. (Pondělíček 1971) Pornografie slouží čistě k náhražkovému uspokojování permanentně frustrovaných lidí, nikoliv k sexuální emancipaci. Produkt antisexuální společnosti není s to zobrazit sexualitu jako něžný, oboustranně uspokojující a smysluplný zážitek. Rozkoš je prezentována velmi kýčovitým způsobem, a to především mužům. Nebezpečí je takové, že pornografie sexualitu primitivizuje a zjednodušuje. Ubohý stav sexuální situace demonstrují filmy a knihy, které využívají pornografických technik.

Stanovit přesnou definici pornografie, respektive konceptualizovat ji, je nesmírně obtížné. Je to tak abstraktní slovo, stejně jako láska, bolest, zlost. Ona definice se nejvíce uplatňuje v rámci legislativy jednotlivých států, která se snaží o objektivizaci. Přitom jde o

výklad, který je subjektivně interpretován a zároveň subjektivně opomíjen.²⁸ Pornografii musíme chápat v celém společenském kontextu. Zohlednit tedy čas, prostor a společenskou atmosféru.

Je na místě si i přes veškerou kritiku představit některé pokusy o operacionální definice pornografie. Konkrétní definice uvádím až nyní z jednoho prostého důvodu, čtenář si měl do této chvíle rozmyslet vlastní názor. Prvotní pokusy definovat pornografii se datují do 19. století. *Pařížská úmluva* z roku 1910 sice ještě pornografii nedefinovala, ale evidovala všechny projevy obscénního chování, které by dnešní optikou šlo považovat za pornografické. *Ženevská úmluva* z roku 1923 již trestá autory a distributory pornografie, která je vymezena jako „předměty necudné“. Zemský soud v Karlsruhe (Německo) definoval v roce 1974 pornografii jako sexuální zobrazení, které vykazuje vtíravé až dryáčnické rysy, pokud jsou sexuální akty líčeny přehnaně neseriózně, bez logické souvislosti s ostatními životními projevy, nebo jejichž myšlenkové obsahy jsou brány jako záminka pro provokující sexualitu. (Chmelík, 2003) Za jedno nejsou ani akademické slovníky, pornografie jest:

- „*pseudoumělecký brak mravně pochybného obsahu, vytvářený na ukájení primitivních pohlavních pudů, soubor tohoto druhu písemností nebo předmětu*“ (Rejman 1966, 295)

- „*slovesný nebo obrazový výtvar, nemající jiný účel než vzbuzovat sexuální vzrušení.*“ (Malý akademický slovník 1972, 920)

- „*zobrazení sexuálních událostí slovem, obrazem a zvukem, vytvořených za účelem sexuálního vzrušení, náhradního sexuálního uspokojení a finančního výdělku.*“ (Schneider 1987, 746)²⁹

Někteří filologové, pokud chtějí vymezit tento pojem, se přiklání k názoru, že:

- „*pornografické je vše, co prezentuje sex jednoznačně jako komerční předmět, jako zboží.*“ (Poštulka 2007, 12)

---

²⁸Subjektivitu lze popsat jako stav, kdy jsme jedincem, a/nebo procesy, skrze něž se jedincem stáváme, tedy procesy, jimiž jsme konstituováni jako subjekty a dospíváme k zakoušení sebe sama. Kulturní studia pojmají subjektivitu podle Foucaulta jako „důsledek“ diskurzu, protože subjektivita je konstituována pozicemi subjektu, které nás diskurs nutí zaujímat. (Barker 2006, 184)

²⁹ Jeden z mála autorů, který spojuje pornografii se ziskem. Citováno z *Dějiny pornografie* (Poštulka 2007)

Z uvedených příkladů je zřejmé, že mají-li definice pornografie něco společného, pak je to jejich snaha o hodnocení, klasifikaci. (Poštulka 2007) Na druhou stranu se zde nepodává komplexní pohled na pornografii. Její velmi široké vymezení nepřihlíží k tomu, že ne každá pornografie a každá reprodukce sexu musí být nutně závadná a bez dalšího rozlišení označena za pornografický materiál.³⁰ Podstatným rysem všech definic je naprostá absence subjektivního hlediska diváka. Toto subjektivní hledisko bude představeno v praktické části této práce. Co člověk, to vlastní konceptualizace pojmu. Proto není možné vytvořit jakýsi „zlatý standard“. Dalším problémem je to, když má pornografie osvětový charakter, jelikož je právně ochráněn. Pokud se jedná o vědu, literaturu, umění, vzdělání či jiné předměty obecního zájmu, nejedná se o pornografii.

---

³⁰Mravnost není kategorií právní, ale morální, filosofickou a sociologickou. Její pravidla nejsou nikde sepsána a kodifikována. Jsou určována společenským konsenzem. Nahé tělo je dnes akceptováno, horší postoje společnosti jsou k erotickým fantaziím. (Mittlöhner 1999)

3. Praktická část

3. 1 Metodologie

3. 1. 1 Téma výzkumného projektu

Problematika pornografie mě přinutila se zamyslet nad tím, jak je současná pornografie vnímána a především, jak by ji jednotlivé osoby konceptualizovaly. Cílem tedy bylo zjistit, jak studenti a studentky, ve věku od 18 do 24 let, konceptualizují samotný fenomén pornografie. K šetření jsem zvolil kvalitativní metodu – polostrukturované hloubkové rozhovory – která lépe vystihne individuální, čili subjektivní, přístup jednotlivých respondentů k tomuto fenoménu. Badatel předem předpokládal, že se dotazovaní již se sexuálně explicitním materiálem konfrontovali, ať cíleně či nikoliv, a tudíž si dokázali udělat názor na pornografii samotnou. V tomto směru není podstatná frekvence konzumace, sexuální orientace, socioekonomický statut, náboženské přesvědčení či rodinný stav. Pro tento výzkum je signifikantní pohlaví a dřívější zkušenost s pornografií. Do výzkumu byli zahrnuti muži i ženy, a to z toho důvodu, aby se (ne)projevily genderové diference.

3. 1. 2 Teoretické zakotvení práce

Jakožto badatel jsem byl nucen ve své práci využívat pojem pornografie, ačkoliv jak vyplývá z teoretické části, definovatelnost je velmi problematická. Především o její konceptualizaci nám jde v první řadě – udělat si názor z jednotlivých rozhovorů a zařadit je tak do kulturního kontextu. Ovšem pro naše účely je nezbytný jakýsi vhodný příklad, od kterého se budeme odrážet. Pro tyto účely jsem zvolil definici Martina Chocholy, jež vyextrahoval z mnohých dalších. „*Pornografií se rozumí sexuálně vzrušující dílo, které má v úmyslu díky jednoznačnému znázornění sexuální aktivity vyvolat sexuální vzrušení; subjektivně může vyznívat jako oplzlé, nechutné či sprosté a subjektivně může vyvolat dojem ponižování či hanobení reprezentované lidské bytosti.*“ Podstatná je v tomto směru přítomnost subjektivního pohledu, který se u ostatních definic nevyskytuje. Dále se bude operovat s pojmem erotika. Ono totiž mezi pornografií a erotikou je dosti tenká linie.

„Erotikou se rozumí vzrušující dílo vzhledem k morálním normám kultivované povahy, které nezhanobuje ani neponižuje lidské bytosti“. (Chochola, Weiss 2010, 136)

3. 1. 3 Výzkumný problém, výzkumné otázky

Výzkumný problém jsem stanovil takto – Konceptualizace pojmu pornografie současnými studenty. Dále jsem si určil tři pracovní otázky a k nim i doplňující podotázky, které organizovaly praktickou část výzkumu. Studie se dotazovala na:

1) osobní zkušenost s pornografií

Kdy se poprvé respondent/ka dostal/a do kontaktu s pornografií?

Jaký druh pornografie to byl? (ve smyslu použitého média)

Jaký to v respondentovi/ce zanechalo dojem?

Jaký další druh pornografie respondent/ka zná?

2) osobní konceptualizaci pojmu pornografie

Co pro respondenta/ku pornografie znamená?

Co dle respondenta/ky znamená pornografie pro společnost?

Co všechno by respondent/ka zahrnul/a pod pojem pornografie?

Jak by respondent/ka konceptualizoval/a pornografii, ať už v doslovném či přeneseném slova smyslu?

3) to, jak respondent/ka vnímá pornografii v každodenním kontextu

Setkává se respondent/ka v každodenním životě s pornografií v sociálních institucích?

Považuje respondent/ka pornografii za pozitivní či negativní v obecném slova smyslu?

Měla by se pornografie regulovat? (společensky nebo legislativně)

Shledává respondent/ka rozdíl mezi pornografií a erotikou?

Sled otázek se mohl měnit v závislosti na výpovědi. Základní sortu otázek jsem v průběhu výzkumu doplňoval či upravoval podle potřeby, ovšem ne vždy tomu bylo zapotřebí.

3. 1. 4 Výzkumná strategie

Pro svůj výzkum jsem vzhledem k celkovému zaměření práce zvolil kvalitativní výzkumnou strategii, jež umožnila hlubší vhled do myšlení a motivací jednotlivých osob. Kvantitativní výzkumná strategie by neumožnila exploraci nečekaných obsahů. Ambicí kvalitativního přístupu je „*touha porozumět významům, které jedinec v nejrůznějších sociálních a kulturních souvislostech tvoří*“. (Zábrodská, Čermák 2010)

Pro kvalitativní výzkumné strategie je charakteristická hloubková analýza určitého jevu, která přinese maximální množství informací. U tohoto druhu výzkumu se využívá induktivní logiky, tudíž se postupuje od jednotlivostí k zobecňování. Teprve po nasbírání dostatečného kvanta dat se začíná pátrat po pravidelnostech, které umožní odlišný vhled do problematiky zkoumaného jevu. (Disman 2011) Další charakteristikou kvalitativního výzkumu je to, že všechny operace probíhají paralelně. Sesbíraná data se již v průběhu výzkumu analyzují a interpretují, a proto je možné modifikovat výzkumné otázky. (Hendl 2005) Hypotézy či teorie, jež vzniknou na základě této výzkumné strategie, není možné zobecňovat. Jsou platné pouze pro vzorek, na kterém byla data získána. (Švaříček, Šed'ová 2007)

3. 1. 5 Navrhovaná technika sběru dat

Jako nejvhodnější techniku sběru dat k pochopení fenoménu pornografie jsem zvolil polostrukturovaný hloubkový rozhovor (in-depth interview). Ten kombinuje praktické výhody strukturovaných přístupů a otevřeného, diskursivního stylu. Poskytuje nejen detailní obraz o respondentových názorech na danou problematiku, ale i volnost a flexibilitu vyjádřit svůj názor. Při výzkumu jsem postupoval podle Hendlova doporučení – „*bude mít seznam témat, kterých se bude při interview držet a otázky bude strukturovat podle situace*“. (Hendl 2005, 174) Rovněž bylo nezbytné vést rozhovory tak, aby se dotazovaný cítil pohodlně, což poznamenává Disman: „*Nežádáme respondenta, aby se „přiznal“ k určitým aktivitám (...) místo toho formuluje otázku tak, aby navrhovala, že*

takové „problematické“ chování je docela běžné“. (Disman 2011, 153) Vzhledem k intimní povaze tématu byly rozhovory vedeny jednotlivě a v příjemném prostředí, což přispělo k uvolněnější atmosféře, a tedy i k otevřenějším odpovědím. Výzkum probíhal v dubnu a květnu letošního roku, čili v roce 2015. Dále si byl badatel vědom možného ovlivnění výsledků svými osobními preferencemi při dotazování, ačkoliv toto bylo možné částečně eliminovat kladením neutrálních otázek. Pakliže tázaný nedokázal odpovědět na otázku, přiblížil badatel kontext simulačními otázkami. Takovéto otázky vyžadují od tázaného, aby se vžil do určité situace, jež badatele zajímá. (Hendl 2005)

3. 1. 6 Výběr vzorku

Výběr vzorku byl nenáhodný, čili účelový, který *„je založen pouze na úsudku výzkumníka, co by mělo být pozorováno, a o tom, co je možné pozorovat“.* (Disman 2011, 112) Účelovým výběrem se rozumí volba všech případů, jež splňují daná kritéria. V tomto případě jsem stanovil tato kritéria: 1) dotazovaná osoba má vlastní zkušenost s pornografií 2) tato osoba je studentem či studentkou ve věkovém rozmezí 18 – 24 let. Věkové ohraničení mělo zajistit lepší otevřenost během rozhovorů. Spodní hranice pak souvisí s právní problematikou tohoto tématu, tudíž bylo důležité neklesnout pod hranici 18 let. Studenti ve věku 18 – 24 let byli vybráni, poněvadž spadají do kategorie „zavináčové generace“ (Hvízďala 2010), která bere internet jako samozřejmost. Ze statistik plyne, že internet je největším distributorem pornografie a každý 4-5 člověk se zde, ať cíleně či necíleně, setká se sexuálně explicitním materiálem. Věková kategorie 18 – 24 let zastupuje 31% konzumentů pornografie na internetu, což jí řadí na první místo.

Vybráno bylo 5 žen a 5 mužů. Nejprve jsem oslovil pár osob ze svého okolí a poté postupoval metodou tzv. „sněhové koule“ (snowball), která *„spočívá na výběru jedinců, při kterém nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny“.* (Disman 2011, 114) Tato metoda byla zvolena z důvodu objektivnosti výzkumu, která by se u osob, které znám, mohla sejít s neúspěchem, zdráhavým přístupem k odpovědím, atp. Také jsem si byl vědom, že dotazovat se tak intimních informací opačného pohlaví může vést ke kresleným informacím. Ovšem nedošlo k nim, alespoň ne v takové míře, že bych je musel vyloučit z výzkumu.

3. 1. 7 Průběh rozhovorů

Rozhovory probíhaly na klidných místech, pouze v přítomnosti badatele a respondenta/ky. Převážně šlo o parky, soukromé pozemky či klidné kavárny. Vždy se vycházelo z respondentovy iniciativy. Délka rozhovorů se pohybovala od 10 do 30 minut. Vše bylo nahráváno na záznamové zařízení, v tomto případě na mobil. Před samotnými rozhovory byla každá osoba obeznámena s cílem výzkumu a rovněž byla zdůrazněna anonymita a soukromí, a to i při následných transkriptech. Otázky byly pokládány dostatečně sugestivně. Badatel se snažil, aby co nejvíce zachoval neutrální postoj a nedal tak najevo známky souhlasu či nesouhlasu, což by mohlo ovlivnit výzkum. Některé rozhovory mohly být ovlivněny i přítomností nahrávacího zařízení, což mohlo vést jedince k větší dramatizaci vyprávění. (Švaříček, Šed'ová 2007) V jednom případě došlo ke zrušení rozhovoru ještě před samotným nahráváním, kvůli citlivé povaze tématu, což badatel respektoval.

3. 1. 8 Analytické postupy

Po provedení jednotlivých rozhovorů následovala doslovná transkripce. Při transkriptech bylo využito techniky anonymizace dat, kde se reálná jména nahrazují například pseudonymy. V tomto případě však bylo využito písmen (M, Ž) a čísel (1, 2, 3, 4, 5). Pokračovalo se analýzou sesbíraných dat metodou kódování, jež vychází ze zakotvené teorie. Ovšem Hendl upozorňuje, že „*kvalitativní analýza je uměním zpracovat data smysluplným a užitečným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku*“ (Hendl 2005, 223)

Kódování v zakotvené teorii představuje proces procházející v zásadě třemi stádii: otevřené kódování – axiální kódování – selektivní kódování. Předpokladem je využívání prvních dvou zmíněných stádií kódování. U otevřeného kódování, které zahrnuje komparování a kategorizaci dat z rozhovorů, se jednotlivým jevům přidělují pojmová označení. Tyto pojmová označení jsou dle obsahové podobnosti řazena do jednotlivých kategorií. Vhodné je, dle Strausse a Corbinové, vybrat specifický název každé kategorie. (Strauss 1999) U axiálního kódování je nutné pracovat s teoretickým rámcem, neboť se zde vytváří nové vztahy mezi kategoriemi. (Hendl 2005) Finální výstup analýzy přinesl jak

podobná, tak i odlišná data od jednotlivých respondentů, což přináší i nové přístupy, jak na daný fenomén nahlížet.

3. 1. 9 Hodnocení kvality výzkumu

Charakteristikou kvalitativního výzkumu je sesbírané velké množství informací o malém vzorku jedinců. Proto nelze zjištěná data generalizovat na celou společnost. Jinak řečeno má výzkum nízkou reliabilitu a vysokou validitu. Lincoln a Guba upozorňují na tři možná rizika, která mohou ovlivnit validitu výzkumu – reaktivita, zkreslení ze strany výzkumníka a zkreslení ze strany účastníků (Hendl 2005). Reaktivita znamená, že přítomnost výzkumníka může ovlivnit procesy výzkumu. Ke zkreslení ze strany výzkumníka dochází tehdy, když se projeví výzkumníkovy předsudky či subjektivní vlastnosti. Tudíž jsem se snažil oprostít od osobních pocitů a zachoval tak profesionální přístup během rozhovorů. Počítal jsem i s tím, že ke zkreslení výpovědí může dojít u rozhovorů s opačným pohlavím. Zkreslení ze strany zkoumané osoby může nabývat mnoho podob, tudíž se mu nelze vyhnout. Ovšem snažil jsem se vytvořit uvolněnou atmosféru, aby se účastníci neostýchali hovořit o intimních tématech.

Kvalita kvalitativního výzkumu se hodnotí podle čtyř kritérií, jež byla stanovena opět Lincolnem a Gubou. Důvěryhodnost je dokázána množstvím času věnovanému studii, ale i například konzultacemi s nezaujatými osobami, poněvadž se předpokládá, „že předmět zkoumání byl přesně identifikován a popsán“. (Hendl 2005, 339) Přenositelností se myslí možnost využít vyzkoumaná data pro podobný výzkum. Pro hodnověrnost a potvrditelnost práce je nutné provést revizi, kterou učiní vedoucí bakalářské práce či oponent.

3. 1. 10 Etické otázky

Během výzkumu postupoval badatel dle etických zásad. Je nabíledni, že tento výzkum s sebou přinesl citlivá data, tudíž badatel nese za nečekané dopady výzkumu odpovědnost. Jednotlivé rozhovory byly ošetřeny informovaným souhlasem, to znamená, že respondent/ka byl/a před začátkem rozhovoru informován/a o cíli a způsobu, jakým budou data o nich zpracována. Dále bylo zdůrazněno, že s daty bude pracovat pouze badatel, a to

v souladu se zákonem č. 104/2005 Sb., o ochraně osobních údajů, a že bude zachována anonymita respondenta. Pakliže někdo pocítil během rozhovoru nelibost z povahy otázek či intimních důvodu, měl právo ihned odstoupit od výzkumu. Jak už bylo uvedeno výše, k jednomu takovému případu došlo.

3. 2 Výsledky a jejich interpretace

V tomto bodě praktické části se budeme věnovat samotnému vyhodnocení výsledků. Cílem výzkumu bylo pochopit fenomén pornografie a předložit, jak jednotlivé osoby konceptualizují samotný pojem, tudíž poukázat na subjektivní nuance ve vnímání pornografie, které neumožňují vytvořit zcela objektivní definici. Výsledky rozhovorů si tu rozdělíme do tří oblastí, které vyplývají ze základních otázek:

- 1) zkušenost s pornografií,
- 2) konceptualizace pojmu pornografie,
- 3) každodenní vnímání pornografie.

Kódy vyjadřují pohlaví (M – muž; Ž – žena) a pořadové číslo (1 – 5), v závorce se poté uvádí věk. Citáty uvádím kurzívou, v přesném změnění, bez jazykových a stylistických úprav pro zachycení autentičnosti.

Ačkoliv to původně nebylo zamýšleno, je nutné zmínit, že jeden z respondentů byl insider, čili člověk, který je na nějaké bázi zasvěcen do tématu a má více informací. Pro zachování soukromí neuvádím podrobnější informace. Insider je pod kódovým označením M3.

3. 2. 1 Zkušenost s pornografií

V této části si představíme, jak dotazované osoby přišli poprvé, ať intencionálně či neintencionálně, do kontaktu s pornografií v jakékoliv její podobě. Není až tak překvapující, že se všichni dotazovaní muži setkali s pornografií dříve, než dotazované ženy. Bylo to řekněme v mladším školním věku, tedy mezi sedmým a dvanáctým rokem života, kdy by se tato zkušenost dala označit jako „kousnutí do zakázaného jablka“. V takto útlém věku byli většinou konfrontováni s pornografickým materiálem, jenž byl sdílený s kamarády nebo se nacházel v konkrétním prostředí (schované materiály rodičů, starších sourozenců). Vesměs se jednalo o časopisy, kalendáře nebo videokazety „devadesátkové éry“. Internet se v České republice teprve usidloval, tudíž byl výsadou jen hrstky vyvolených. I tak byla pornografická produkce na internetu v té době mizerná.

Přesto se jeden s respondentů (M3) setkal poprvé s pornografií na internetu v roce 1998, ale je to v této době výjimka.

M2 (20 let) *„To jsem mohl mít tak třeba sedm let, když jsem vyhrabal tátovi devadesátkový plakáty ve skříni. Pak jsme jezdili s bratrancem k babičce a babička měla Playboye starý.“*

M1 (23 let) *„Tak prvně to byly samozřejmě nějaký časáky, takový ty Leo. Jsme to měli v lese, týpci z chaty si to tam schovávali, víš co. A my jsme tam prostě běhali v tom lese, hráli jsme si se šiškami, zakopli jsme o kámen a héj...“*

Nutné poznamenat, že prvotní setkání s pornografií mělo především badatelské účely, nikoliv sexuální, ty přišly až s nástupem puberty. Prozkoumat pro ně tabuizovaný materiál, to bylo hlavní lákadlo. Proto byly první dojmy z pornografie úsměvné a rebelské, jak zmiňuje jeden z respondentů: M4 (20 let) *„Byli jsme hrozně dospělí, že se koukáme na porno, to bylo v pohodě.“* Obdobné zkušenosti měly dvě respondentky – prvotní kontakt v raném věku, druh pornografie, reakce a dojmy z ní. Je dosti pravděpodobné, že prvotní zkušenost s pornografií podnítila přítomnost blízké osoby – sourozence či vrstevníka. To dokládají výpovědi obou respondentek: Ž1 (22 let) *„Asi když jsem byla malá a naši měli v ložnici kalendář s nahejma ženskejma...tak tam jsme chodili s bráchou.“* V druhém případě to byla právě kamarádka respondentky, která iniciovala sledování pornografie, v tomto případě komiksového charakteru, která se poté stala inspirací pro jejich kolektivní hry. Ž3 (19 let) *„My jsme jako fakt v tý druhý třídě dělaly to, co se tam dělo, né jako úplně.“* Samozřejmě myšleno bez sexuálního podtextu.

Dvě respondentky se konfrontovaly s pornografií při svých studiích na střední škole, tedy mezi patnáctým a devatenáctým rokem života. Do této chvíle přítomnost pornografie nevyhledávaly, tudíž byly donuceny okolnostmi. Opět můžeme konstatovat, že prvotní zkušenost iniciovala jiná osoba, nikoliv respondentka samotná, a že dojem z ní byl komický. Nyní se jednalo již o internetovou pornografii. Na první sadu otázek reagovala respondentka takto:

Ž5 (23 let) *„Tak to si pamatuju docela přesně. Bylo to s kamarádkou, když jsme se měly učit na společenky a řekly jsme si, že se teda kouknem na porno, takže to bylo někdy v druháku. Nevěděly jsme, co hledat, tak jsme do vyhledávače zadali porno...tak jsme pak našli nějakou pěknou holku. Tak jsme se koukali a bylo spíš jako by vtipný no.“*

Poslední respondentka byla konfrontována pornografií ve svých dvaceti letech, poněvadž: Ž2 (23 let) „*nikdy neměla důvod na to koukat.*“ Vyhověla tak tužbám svého partnera. Sexuální vyzrálost a zkušenosti respondentky měly dopad na prvotní dojem z pornografie. Materiál již nevzbuzoval úsměv na tváři, ale byl v jistých ohledech naplňující a inspirativní. Tato respondentka, jako jediná z žen, upozornila na zobrazování mužů a žen coby sexuálních objektů, čímž jsme se zabývali v kapitole 2.3: „*...ta ženská tam je jakoby do počtu, takovej kus masa.*“

Na závěr tohoto okruhu, který se zabýval osobní zkušeností s pornografií, byla položena podotázka, která měla zjistit, jaké další druhy pornografie respondenti/ky znají. V tomto směru nebyl kritériem obsah (měkká, tvrdá, lesbická, atd.), ale médium, jehož podoby jsme si uvedli v teoretické části. Odpovědi byly u všech jedinců konzistentní a nejčastější odpovědí byl film, fotografie, video (VHS, CD, DVD, internet) a časopis, tedy tištěná podoba pornografie. Dva respondenti (M1, M5) a jedna respondentka (Ž2) zahrnuli k tištěné pornografii knihy. Ovšem byly uvedeny i dva nepříliš rozšířené příklady. Jedna z respondentek uvedla v rámci internetové pornografie již zmiňované „chat rooms“: Ž3 (19 let) „*Vím jako třeba takový ty online, jakože si lidi volaj, skajpujou...ted' jsem to právě viděla na netu něco o tom, že jim někdo volá a ony udělaj přes tu kameru, co po nich chtěj ty lidi...*“ Druhou kuriozitou bylo, že jeden z respondentů zmínil pornografii ve spojitosti s uměním, o čemž jsme se taktéž přesvědčili v teoretické části. Pakliže se dílo vydává za umění či má osvětové ambice, nemusí se jedna o pornografii. M1 (23 let) „*umělecká pornografie...takový to, že schováváš tu pornografii za nějaký umění...*“

V rámci tohoto okruhu se dostávalo odpovědí okamžitě, jelikož šlo o konkrétní vzpomínky, nikoliv o abstraktní věci, které by vyžadovaly koncentrovanější přemýšlení. Otázky byly koncipovány tak, aby bylo snadné je zodpovědět a aby se jedinec sžil s tématem pornografie, udělal si relativně ucelenou představu a mohl poté odpovídat na problematičtější otázky.

3. 2. 2 Konceptualizace pojmu pornografie

Druhá část výzkumu sondovala především to, jak dotazované osoby konceptualizují pojem pornografie, a co všechno by pod tento pojem zahrnuly. Primárním cílem bylo zachytit subjektivní nuance, které dokazují problematičnost definovatelnosti onoho pojmu.

Poněvadž se odpovídalo na „složitější“ otázky, byly výpovědi delší, přerušované či doplněné o situační příklady. První podotázka se dotazovala na to, co pro respondenty/ky pornografie znamená. Výsledkem je to, že pro osm respondentů/tek (Ž1, Ž2, Ž3, Ž4, Ž5, M2, M3, M4) je pornografie prostředek k sexuálnímu vzrušení, což jen potvrzuje nejrozšířenější přístup k pornografii (viz kapitola 2.3). Pornografie tak tedy má abreaktivní charakter, který slouží k ventilování nahromaděné sexuální tenze.³¹ Respondentky nebyly tak explicitní a používaly spíše výrazy typu - „udělat si hezký den“, „nabudit“ – kdežto respondenti hovořili přímo o sexuálním stimulu. Sexuální uspokojení prostřednictvím pornografie může odstranit stres a zlepšit náladu.

Ž4 (23 let) *„niekedy, keď mám chuť masturbovať, proste si niečo na pár minút pustím len kvôli navodenie nálady“*

Pro minoritu je pornografie pouhý „zdroj zábavy“ (M1) či náhražka partnera a zdroj sexuálních fantazií (M5). Jedna z respondentek (Ž1) vidí v pornografii i negativní charakteristiky. Upozorňuje na nemorálnost a zkreslení reality.

Polovina dotázaných se domnívá, že jejich pohled na pornografii je totožný se společenským názorem. Dvě respondentky (Ž1, Ž4) a jeden respondent (M3) se domnívají, že společnost vidí pornografii pouze jako nemravný materiál. Je však zmíněno, že společnost se v sexuálních otázkách za posledních pár let výrazně rozdělila, a proto nelze dělat závěry o celé společnosti.

M3 (24 let) *„Porno je odsuzovaný společností od dob, kdy vzniklo. Doteď je nějakým způsobem odsuzovaný. Nicméně za poslední dobu vznikla už tak široká komunita lidí, který porno tvořej, že už jsou mezi svejma. Ale mezi veřejnou společností je to pořád stigmatizovaný.“*

Zbylí dva respondenti (Ž5, M1) mají za to, že společnost vidí pornografii jako ekonomický prostředek, tedy pouze jako pornoprůmysl. To nás opět přivádí k přehledu definic, kde jeden z přístupů označuje pornografii jako prostředek k vydělávání peněz (viz kapitola 2.3)

Ž5 (23 let) *„Myslím si, že to vnímají jako určitý druh zboží, kterej se nabízí lidem. Je to prostě pornoprůmysl.“*

---

³¹ „Catharsis theory“ (abreaktivní teorie) přináší stanovisko, že pornografie uvolňuje sexuální tenzi člověka, a tím zabraňuje sexuálnímu násilí. Opakem je pak „Modeling theory“ (teorie modelového učení), která tvrdí, že lidé konzumující pornografii mají větší sklony k podobnému chování.

Následující sled podotázek měl přispět k tomu, aby si dotazované osoby uvědomily a rozhodly, co všechno zahrnují pod pornografií a následně se ji pokusily konceptualizovat. Až na jednu výjimku se všichni shodli na tom, že pornografie souvisí se sexuálně explicitním materiálem. Tedy jakýmkoliv materiálem, který zobrazuje sexuální akt, sexuální hrátky a fantazie, jehož primárním účelem je vzrušit diváka, konzumenta.

Ž2 (23 let) *„No jakýkoliv materiály, kde prostě je sex i nějaký jakoby sexuální praktiky. Nemusí to být vyloženě soulož, pohlavní styk, ale může to být i nevím...nějaký hrátky.“*

M5 (23 let) *„...vyobrazení různých sexuálních praktik různými způsoby.“*

Jedna respondentka uvedla, že nahota není kritériem pro pornografií.

Ž1 (22 let) *„Nemyslím si, že je třeba pornografie, když jsou někde nahý lidi, protože z toho uměleckýho hlediska je nahota přirozená. Když už je někde nahej člověk, tak to může být pořád umění a né porno, i když už dělaj jakoby něco divního.“*

Veškeré výpovědi uváděly jako jedno ze stěžejních kritérií – sexuálně. Od čehož se distancoval pouze jeden respondent. Ovšem souhlasil s tím, že pornografie má za cíl uspokojit diváka, nikoliv však nutně sexuálním materiálem.

M3 (24 let) *„Pornografie je cokoliv, co tě dostatečně uspokojí, tak abys upustil páru. Takže i ty videa o vaření, i nějaký Grey's Anatomy nebo takovýhle slad'árny, který jedou na Prima Love, to je naprosto čistá precizní pornografie, protože to má jeden zásadní cíl – uspokojit, definitivně uspokojit toho diváka.“*

Jak bylo uvedeno v teoretické části (kapitola 2.3), nejrozšířenější definice pornografie souvisí s materiály, které mají primárně vzrušit a následně uspokojit, ať už nevyslovené tužby či naakumulované tenze. Samotná konceptualizace byla nelehká, proto odpovědím předcházely dlouhé intervaly ticha. Poté se dostalo odpovědi, ovšem téměř vždy v přeneseném slova smyslu, což je pochopitelné vzhledem k problematice samotného pojmu. Veškeré pokusy by se daly shrnout do jednoho velmi povedeného konceptu či definice:

M3 (24 let) *„Pornografie je strašně jednoduše, účelovej, programovej sloh. Koncept samotnýho porna je stavěnej tak, aby vždycky uspokojil nějakým způsobem diváka.“*
S tím rozdílem, že pro většinovou společnost je nutné přidat ještě ono sexuálně.

3. 2. 3 Vnímání pornografie v kontextu každodennosti

V poslední části si uvedeme, jak se v současné době přistupuje k pornografii a jak je tento fenomén vnímán. Z dat bude patrné, že současná společnost se nachází v pornografizované kultuře, která vytváří stereotypy, jež se promítají do představ každého z nás, což má za následek téměř analogické konceptualizování pornografie. Dotazované osoby jsou v současné době nejčastěji konfrontovány s pornografií na internetu, a to v podobě nežádoucích (vyskakovacích) reklam, videí či emailů. Na této skutečnosti se shodli všichni, avšak neskončilo se pouze u internetu. Čtyři dotazované osoby uvedly, že taktéž denně shledávají pornografii v tištěné podobě – tisk (M1, M2), časopisy (Ž3), knihy (M1). Jisté prvky pornografických časopisů přebírá soudobý bulvár, který balancuje na pomezí morálnosti. Taktéž využívá sexuálně explicitních zobrazení, jež jsou jistým způsobem cenzurována, ovšem fantazie udělá své. Obdobně postupují některé hudební videoklipy. Ž5 (23 let) „*Cenzurujou, co musej, ale stejně ta lidská fantazie udělá svoje.*“ Ve dvou případech (Ž5, M2) se upozornilo na reklamy ve veřejném prostranství, které pracují se sexualitou a dvojsmyslnými texty, což za pomoci fantazie vede ve finále k pornografickým konotacím.

Ž5 (23 let) „*Třeba teď jsem byla v Londýně a tam byl nějaký billboard, jakože holčičí zadek v bazénu a pod tím byla narážka, už si nepamatuju ten text, ale už mi to přišlo moc.*“

Celkem sedm osob (Ž3, Ž4, M1, M2, M3, M4 a M5) vnímá pornografii (vyjma dětské) v pozitivním světle. Pozitivními rysy jsou – možnost abreakce, splnění sexuálních fantazií, edukace, „regulace“ sociálně nežádoucího jednání deviantních osob. M3 (24 let) „*Lidem to prostě dělá dobře. Lidem to přináší radost, fantazii, osvěžení, osvobození.*“ Pouze jediná respondentka vnímá pornografii v negativní světle. Svůj postoj zakládá na tom, že pornografie podává zkreslený obraz reality, což se následně promítá do sexuálního života jednotlivých konzumentů.

Ž1 (22 let) „*Považuju ji spíš za negativní, protože lidi...mají pak přehnaný představy, jak to funguje. A myslím si, že to má špatný vliv na sexuální život, protože jsem se setkala už s mnohými lidmi a ty by měli přestat čumět na porno, protože to dělaj všechno špatně...*“

Zbylé dvě respondentky (Ž2, Ž5) zastávají ambivalentní postoj, kdy vypichují pozitivní, ale i negativní rysy pornografie, které zde byly již uvedeny.

Současná regulace pornografie je dle všech dotázaných osob na dobré úrovni, a to jak na poli právním (cenzura), tak i mravním (tabu). Častokrát byla zmiňována dětská pornografie, ta je však v rámci české legislativy ošetřena, čehož si byli všichni vědomi. Diskutabilní mohou být extrémní příklady pornografie. Nicméně výrazný zásah do stávajících norem by měl nežádoucí účinky. Ž5 (23 let) „*Ale úplně bych to nezakázala, protože se bojím, že by to mohlo způsobit více negativních věcí.*“ Otázkou zůstává, zdali je vůbec v dnešní době regulace pornografie validní, především v rámci internetu, který je systémem s vlastními pravidly. M2 (20 let) „*Tak právně je regulována ta dětská a jinak je to jedno. Vždycky si to lidi najdou, na to je ten zákon malej. Zablokuješ stránky, najde se jiná stránka.*“ Proto se objevily tři názory (Ž3, M1, M2), jež se shodují na tom, že regulace pornografie je ve své podstatě zbytečná. M1 (23 let) „*Nemůže se regulovat lidská sexualita.*“

V závěru rozhovorů byla položena podotázka, která měla za cíl zjistit, zda respondenti/ky shledávají rozdíl mezi erotikou a pornografií. Polovina dotazovaných osob (Ž1, Ž4, Ž5, M4, M5) zastává společensky uznávanou diferenciaci. Erotika je vkusná, veřejně uznávaná, jelikož je spojena s city, kdežto pornografie je citům vzdálena, tudíž je snaha ji utajovat a prezentovat ji v soukromí. Roland Barthes se pokusil formulovat jistý teoretický zlom mezi pojmy rozkoš (*plaisir*) a slast (*jouissance*), jejichž vlastnosti můžeme aplikovat na erotiku a pornografii. Rozkoš i slast činí subjekt neklidným. Slast ovšem překračuje pouhou rozkoš, a to v okamžiku perverze. Jestliže rozkoš kulturu potvrzuje, pak slast ji narušuje v podobě skandálů. (Barthes 2008, 21) M4 (20 let) „*Erotiku považuji za něco, v čem je obsažena i nějaká romance. Pornografie je čistě jenom o...jak to říct... čistě pokrytá ta chuť na ten sex jako takovej...*“ Druhá polovina dotazovaných osob (Ž2, Ž3, M1, M2, M3) nespatřuje v současné pornografizované kultuře rozdíly v oněch pojmech, takže tu dochází ke stírání citové hranice. V jistých ohledech by bylo možné říct, že se jedná o „synonyma“. M1 (23 let) „*Pro mě v tom asi není žádnéj velkej rozdíl.*“ Tyto výroky je nutné vnímat s určitou dávkou odstupu. Je možné, že se rozdíly stírají, ovšem společnost zatím nedospěla do takové fáze, aby se o sexualitě hovořilo zcela otevřeně. Otázka je, zda k tomu vůbec může dojít.

3. 3 Diskuze a limity

Rád bych na tomto místě uvedl několik významných aspektů, které mohly ovlivnit či přímo ovlivnily výzkum. Výčet těchto aspektů nejspíš nebude celý, ale pevně věřím, že stěžejní místa budou zmíněna.

Validita výzkumu je platná pouze pro vybraný vzorek respondentů (5 mužů, 5 žen). Generalizace výstupních dat na celou Českou republiku není možná. Z výzkumu bylo vyloučeno mnoho kategorií, které by více přispěly k možnosti určit tuto skupinu jako reprezentativní. Jistě by bylo zajímavé zahrnout do výzkumu sexuální orientaci, socioekonomický statut, náboženské přesvědčení, rodinný stav či jiné věkové kategorie, ale pro účely tohoto výzkumu byla zvolena pouze dvě kritéria – dřívější zkušenost s pornografií a věkové omezení (18 – 24 let). Přínosné by bylo získat data od osob, které nebyly dříve konfrontovány s pornografií, což zní v rámci naší společnosti jako utopie. Proto by bylo signifikantní udělat komparativní analýzu s jinými kulturami. Jelikož se přístup k vnímání pornografie neustále vyvíjí, je nutné poznamenat, že výstupní data jsou validní pouze pro dobu, během které probíhal výzkum – tedy pro rok 2015.

Pakliže srovnáme výstupní data této práce s jinými studii, které zkoumaly fenomén pornografie, zjistíme, že se tolik neliší. Pravdou je, že v rámci České republiky se tolik studií věnující se pornografii neobjevuje. Existující studie se zaměřují pouze na jedno pohlaví (Izsáková 2004) či využívají kvantitativních metod (Chochola, Weiss 2010). Tudíž je v jistých ohledech tato práce průkopnická. Jiné to není ani u zahraničních studií, které raději cílí na mužské obecnstvo a využívají kvantitativních metod (Ross 2005; Fisher, Barak 2001). Nové přístupy k různým druhům pornografie vyvolávají různé obavy a otázky v oblasti lidské sexuality jako takové.

Z výstupních dat není možné stanovit pornografický diskurs a podat objektivizovanou definici pornografie. Vnímání pornografie je velmi variabilní a někdy i tak protichůdné, že by případný pornografický diskurs musel být zjednodušen, což je ve finále nepoužitelné.

Tento výzkum zjistil, že muži mají liberálnější přístup k pornografii. Využívána je jako prostředek k sexuálnímu stimulu, náhrada partnera, nástroj k rozvíjení fantazie nebo učebnice, což jsou pozitivní rysy. Ženy s těmito závěry souhlasí, ale doplňují je i o

negativní rysy. Nejčastější výtkou je zkreslená realita, která se poté odráží v sexuálním životě konzumenta. To vychází z toho, že pornografie je primárně určena mužům a je vytvářena muži. Ženské vnímání sexuality je odlišné, vycházející více z představ a fantazií, a proto ženy vyhledávají „něžnější“ pornografii. Ovšem té je málo, a proto jsou konfrontovány většinou s pánskou pornografií. Ačkoliv dochází k pornografizaci kultury a uvolňování stereotypních představ, přesto je nadále pornografie v určitých kontextech tabuizována.

Někdy bylo problematické přesvědčit ženy, aby se zúčastnily výzkumu. Z rozhovorů vyplývá, že muži i ženy jednoduše nedokážou hovořit o pornografii, což může být jeden z problémů, proč se o ní ve společnosti nemluví. Především při snaze konceptualizovat samotný pojem bylo patrné, že se pornografie nestává předmětem debat ani úvah. Proto bylo těžké zaujmout nějaký postoj k této problematice. Otázkou zde zůstává, do jaké míry byly výpovědi skutečně subjektivní, a zdali se neodpovídalo podle společenského očekávání. Myslím si, že u snahy konceptualizovat pojem pornografie docházelo ke stereotypním výpovědím a charakteristikám. Ze samotného slova se stalo klišé, a to jak v případě pornografie, tak i porna. Obávám se, že se pornografie svého „negativního cejchu“ a tabuizování jen tak nezbaví, protože je už od svého vzniku považována za nemorální kategorii. Dle mého soudu je nejlepší definice ta, která postihuje uspokojení jakýmkoliv způsobem, ne nutně jen sexuálním. Příkladem může být anglický obrat „food porn“, který spíše eskaluje významovou hodnotu slova. Jedná se o prezentaci jídla, která využívá stejných provokativních metod jako „běžná“ pornografie, které mají vzbuzovat touhu a vzrušení. Nicméně se jedná o potraviny a v tomto kontextu nejde o nic nemorálního. Sexualita, potažmo i pornografie, se dotýká intimní sféry jedince, což bude vždy pro ustanovení definice problém.

4. Závěr

Na základě této práce lze konstatovat, že stanovit univerzální definici pornografie, v rámci stávající židovsko-křesťanské kultury, je nemožné. Pornografie je konstrukt, který se již od samého vzniku, tedy od chvíle, kdy byl určen jako nemorální kategorie, vypořádává s negativním přístupem a tabuizací. Vzpomeňme na tajná muzea. Taková to tajná muzea vytváříme nadále, a to i v rámci svých domovů. Při snaze konceptualizovat pornografii na nás vyvstává mnoho problémů. Pornografie je prostě jeden z těch abstraktních pojmů, jako je láska, hněv, zlost, u kterých si také nemůžeme být jisti přesnou definicí. Co člověk, to jiný názor, ačkoliv majoritní část obyvatelstva se vždy bude držet stereotypů tak, jak to činí u lásky, hněvu či zlosti. Pornografie bude vždy narážet, jelikož se dotýká dalších abstraktních pojmů – morálky či sexuality.

Jak bylo patrné, pornografie je nadále spojována se sexuálně explicitním materiálem, jehož primárním účelem je vzrušit svého konzumenta. Toto se nezměnilo ani nezmění. Musel by se změnit přístup k sexualitě.

Na úplný závěr by bylo vhodné zmínit, že i tato práce má své limity a trhliny, kterých jsem si vědom. Ovšem i tak doufám, že dala podnět k úvahám, jež by mohly vést k novým studiím. Bylo by například zajímavé zahrnout další kultury. Proto bych se nadále rád zabýval tímto fenoménem a dospěl k zajímavým závěrům.

5. Bibliografie

ALLEN, M., D'ALESSIO, D., BREZGEL, K. *A Meta-Analysis Summarizing the Effects of Pornography*. Human Communication Research. 1995, vol. 22, pp. 258-283. ISSN 0360-3989.

ARCAND, Bernard. *The jaguar and the anteater: pornography degree zero*. New York: Verso, 1993, 286 p. ISBN 0860914461.

BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 206 s. ISBN 80-736-7099-2.

BARTHES, Roland. *Rozkoš z textu*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 2008, 96 s. Delfin (Triáda). ISBN 978-80-86138-90-9.

BARTHES, Roland. *Světlá komora: poznámka k fotografii*. Vyd. 2., upr., (Ve Fra 1.). Praha: Fra, 2005, 123 s. ISBN 80-86603-28-8.

BERGER, Fred. *Pornography, Sex, and Censorship*. [online]. 1977, 4(2): 183-209 [cit. 2015-06-22]. DOI: 10.5840/soctheorpract19774216.

Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona : (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 10. vyd., (2. opr. vyd.). Praha: Česká biblická společnost, 2004, 1314 s. ISBN 80-85810-27-1.

BÍLEK, Pavel. ŠLECHTA, Pavel. *Obrazové dějiny sexu a milování*. 1. vyd. Praha: R 3, 1991, 31 s. ISBN 80-85364-08-5.

BOCCACCIO, Giovanni. *Dekameron*. 2. vydání. Praha: Baronet, 2007. ISBN 80-7214-265-8.

BRUNDAGE, James. *Handbook of medieval sexuality*. New York: Garland Pub., 1996, xviii, 441 p. ISBN 0815312873.

CAPPONI, Věra. *Sexuologický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada, 1994, 149 s. ISBN 80-7169-115-1.

CLOR, Harry. *Obscenity and Public Morality*. Chicago: University of Chicago Press, 1969

DEDINI, Eldon. *An orgy of Playboy's Eldon Dedini*. Seattle, Wash: Fantagraphics, 2006. ISBN 9781560977278.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.

DWORKIN, Andrea. *Pornography: men possessing women*. London: Women's Press, 1981, 300 s. ISBN 0704338769.

DWORKIN, Andrea. *Against the Male Flood: Censorship, Pornography and Equality*. In: *Harvard Women's Law journal* 8, 1985, pp. 1-19

ELLIOTT, George. *Against Pornography*. In: *Hudges*, 1995, pp 72-95.

FISHER, William, BARAK, Azy. *Internet Pornography: A Social Psychological Perspective on Internet Sexuality*. In: *The Journal of Sex Research*. 2001 vol. 38

GRANT, Micheal., MULAS, Antonia. *Eros in Pompeii: the erotic art collection of the Museum of Naples*. New York: Stewart, Tabori & Chang, 1997. ISBN 1556706200.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

HUER, Jon. *Art, beauty, and pornography: a journey through American culture*. Buffalo, N.Y.: Prometheus Books, 1987, 239 p. ISBN 0879753978.

HVÍŽĎALA, Karel. *Internet: revoluce jen pro starce* [online]. 2010. vyd. [cit. 2014-12-20]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/karel-hvizdala.php?itemid=10533>

HYDE, Harford. Montgomery. *A History of Pornography*. London: Heinemann, 1964.

HYDE, Janet. Shibley. *Understanding Human Sexuality*. New York: McGraw-Hill, 1994. ISBN 0-07-0316-15-5.

CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 201 s., [4] s. barev. obr. příl. ISBN 80-7178-739-6.

- CHOCHOLA, Martin. WEISS, Petr. *Podívám se a vidím 2005: základní subjektivní a objektivní faktory ovlivňující vnímání sexuálně explicitních materiálů*. Praha, 2010. 249 s. Disertační práce. Universita Karlova v Praze
- IZSÁKOVÁ, Petra. *Pohl'ad žien na pornografiu*. Škol. Mgr. Popper, M. Filozofická fakulta UK, katedra psychológie. Bratislava. 2004.
- JOHNS, Catherine. *Sex or symbol: erotic images of Greece and Rome*. 1st ed. Austin: University of Texas Press, 1982, 160 p., [32] p. of plates. ISBN 0292775725.
- KENDRICK, Walter. *The secret museum: pornography in modern culture*. Berkeley, Calif.: University of California Press, [1996], xiv, 318 p. ISBN 05-202-0729-7.
- KIMMEL, Michael. LINDERS, Annulla. *Does Censorship Make a Difference?* In: *Journal of Psychology & Human Sexuality* [online]. 1996, 8(3): 1-20 [cit. 2015-06-22]. DOI: 10.1300/j056v08n03_01.
- KLUCKHOHN, Clyde. *Children of the people: the Navaho individual and his development*. New York: Octagon Books, 1947.
- KRONHAUSEN, Eberhard. KRONHASEUN, Phyllis. *Pornography and the Law*. New York: Ballantine Books. 1959
- LINTON, David. *Why is pornography offensive?*. In: *The Journal of Value Inquiry*[online]. 1979, 13(1): 57-62 [cit. 2015-06-22]. DOI: 10.1007/bf00144557.
- LONGINO, Helen. *Pornography, Oppression, and Freedom: A Closer Look*. In: *Lederer*, 1980, pp. 40-54.
- LUCIE-SMITH, Edward. *Sexuality in Western art*. New York: Thames and Hudson, 1991, 288 p. ISBN 0500202524.
- MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 866 s. ISBN 80-7106-242-1.
- MANNING, Rita. *Redefining obscenity*. In: *The Journal of Value Inquiry*. 1988, 22(3): 924-925. DOI: 10.1787/9789264174108-en.

- MATHEWS, Tom. *Censored: the story of film censorship in Britain*. Rev ed. London: Chatto, 2000. ISBN 07-011-6961-3.
- MCELROY, Wendy. *XXX: A Woman's Right to Pornography*. New York: St. Martin's Press, 1995
- MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1991, 348 s. Eseje (Odeon), sv. 4
- MITLÖHNER, Miroslav. *Erotika a paragrafy*. Praha: Grada, 1999.
- MORETTI, Daniel. *Obscenity and pornography*. In: *The Journal of Value Inquiry*. 1988, 22(3): 924-925. DOI: 10.1787/9789264174108-en.
- MOROZ, George. *Prolegomenon to an Aesthetician's View of Erotic-Art, Obscenity and Pornography*. University of Illinois at Chicago, 1979
- NARVESON, Jan. *Moral matters*. 2nd ed. Orchard Park, N.Y: Broadview Press, 1999, ix, 337 p. ISBN 15-511-1212-4.
- NOVÁK, Josef. *Církevní dějiny (Ecclesiastica historia)* (Teol. studie), Praha: Česká katolická charita, 1988
- OSANKA, Franklin. JOHANN, Sara. *Sourcebook on pornography*. Lexington, Mass.: Lexington Books, 1989, ix, 627 p. ISBN 0669158585.
- PETERSEN, James. *Století sexu: dějiny sexuální revoluce časopisu Playboy*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2003, 507 s., [30] s. obr. příl. ISBN 80-7341-117-2.
- PISTORIUS, Vladimír. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2011, 280 s. ISBN 978-80-87053-50-8.
- PLINY, NĚMEČEK, František. *Kapitoly o přírodě*. Praha: Svoboda, t. Rudé právo, 1974, 352, [1] p.
- PONDĚLÍČEK, Ivo. PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. *Lidská sexualita jako projev přirozenosti a kultury*. 1. vyd. Praha: Avicenum, t. Tisk 1, Brno, 1971.
- POŠTULKA, Vladimír. *Dějiny pornografie*. V Praze: XYZ, 2007, 320 s., [16] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-87021-30-9.

- REA, Michael., C. *What Is Pornography?*. In: *Nous* [online]. 2001, 35(1): 118-145 [cit. 2015-06-22]. DOI: 10.1111/0029-4624.00290.
- REJMAN, Ladislav. *Slovník cizích slov*. 1. české vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966, 414 s.
- REJZEK, Jiří. *Český etymologický slovník*. Vyd. 1. Voznice: Leda, 2001, 752 s. ISBN 80-85927-85-3.
- ROSS, Michael. *Typing, Doing, and Being: Sexuality and the Internet*. In: *The Journal of Sex Research*. 2005. vol. 42.
- ROTH, Philip. *Sbohem, město C*. 2nd ed. Praha: Odeon, 1966, ix, 337 p. Soudobá světová próza (Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Odeon). ISBN 15-511-1212-4.
- SAGARIN, Edward. *The Anatomy of Dirty Words*. 1969. ISBN 10.2307/1498204.
- SARRACINO, C., SCOTT, K. *The porning of America: the rise of porn culture, what it means, and where we go from here*. Boston, Mass: Beacon, 2009. ISBN 08-070-6154-9.
- SARTORI, Giovanni. *Concept Misformation in Comparative Politics*. In: *The American Political Science Review*. Vol. 65, No. 4, 1970
- SMITH, Margaret. WAISBERG, Barbara *Pornography: a feminist survey*. 1st ed. Toronto: Boudicca Books, 1985, 31 p. ISBN 092022301x.
- SOLOMON-GODEAU, Abigail. *Photography at the dock: essays on photographic history, institutions, and practices*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1991, xxxiv, 322 p. ISBN 0816619131.
- SPÁN, Václav. *Malé dějiny pornografie*. Vyd. 1. Praha: Adonai, 2001, 327 s. ISBN 80-86500-16-0.
- STRAUSS, Anselm. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie Přel. S. Ježek*. 1.vyd. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-858-3460-X
- ŠVAŘÍČEK, Roman. ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TANG, Isabel. *Pornografie: tajné dějiny civilizace*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: BB art, 2003, 199 s. ISBN 80-7257-958-4.

UZEL, Radim. *Pornografie, aneb, Provokující nahota*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2004, 197 s. ISBN 80-249-0351-2.

VONDRUŠKA, Vlastimil. *Intimní historie: od antiky po baroko*. Vyd. 2. Brno: MOBA, 2013, 238 s. ISBN 978-80-243-5589-4

WEBB, Peter. *The erotic arts*. Rev. ed. New York: Farrar, Straus, Giroux, 1983, xxix, 569 p. ISBN 03-745-1790-8.

WILLIAMS, Linda. *Hard core: power, pleasure, and the „frenzy of the visible“*. Berkeley: University of California Press, 1999, xviii, 380 s. ISBN 978-0520219434

WINICK, Charles. *A content analysis of sexually explicit magazines sold in an adult bookstore*. In: *The Journal of Sex Research* [online]. 1985, 21(2): 206-210 [cit. 2015-06-22]. DOI: 10.1080/00224498509551259.

ZÁBRODSKÁ, Kateřina. ČERMÁK, Ivo. *Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku I*. Praha: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2010

ZURCHER, Louis. KIRKPATRICK, George. *Citizens for Decency: Antipornography Crusades as Status Defense*. Austin: University of Texas Press, 1976.